

Starkare i samhället

Om invandrarföreningar som en social resurs för politisk
integration

Jukka Törrö

Abstract

This paper examines the consequences of membership and participation in immigrant associations on individual immigrants' political integration and indirect political participation with reference to Swedish society. The theoretical underpinnings consist of a social structural outlook on social capital, combined with the Civic Voluntarism Model, both of which focus on the potential role of social networks for moving people into political action. After a presentation of parallel qualitative data over the experiences of individual members in a Finnish and Bosnian-Herzegovinian organisation, it is suggested that immigrant associations support the political integration of their members into the host society. Firstly, the case studies indicate that members of immigrant associations gain the opportunity to augment their civic skills, which is a significant prerequisite for political participation. Secondly, membership seems to boost political engagement, in terms of interest in the politics of the host country, sense of political efficacy and political group consciousness, all of which potentially spark political participation. And thirdly, being a member in such organisations appears to increase the likelihood of being targeted by political recruitment.

Keywords: Immigrant Associations; Integration; Social Capital; Political Participation

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	Det aktuella forskningsläget.....	4
1.2	Frågeställning och syfte	5
1.3	Metodologisk diskussion.....	5
1.3.1	Två fallstudier	5
1.3.2	Kvalitativa forskningsintervjuer.....	7
1.4	Disposition	8
2	Teoretisk diskussion	9
2.1	Politisk integration och politiskt deltagande	9
2.1.1	Direkt och indirekt politiskt deltagande	11
2.2	Socialt kapital.....	12
2.2.1	En socialstrukturell tolkning	13
2.3	Civic Voluntarism Model (CVM).....	14
2.3.1	Övning i medborgerliga färdigheter inom föreningar	14
2.3.2	Politisk stimulans inom föreningar	15
2.3.3	Föreningar som politiska rekryteringsnätverk.....	17
3	Röster ur två invandrarföreningar	19
3.1	Avser föreningen att påverka politiken?	19
3.1.1	Finska föreningen – en intressekanal	19
3.1.2	Bosniska föreningen – en intressekanal i vardande	20
3.2	Medborgerlig färdighetsövning inom föreningen	21
3.2.1	Finska föreningen.....	21
3.2.2	Bosniska föreningen.....	22
3.3	Politisk stimulans inom föreningen.....	23
3.3.1	Informella politiska diskussioner	24
3.3.2	Gruppmedvetenhet	26
3.3.3	Politisk självtilltro	28
3.4	Politisk rekrytering inom föreningen	29
4	Resultatdiskussion	31
4.1	Invandrarföreningar – en social resurs för politisk integration	31
5	Referenser	34

Bilaga 1. Intervjuguide	38
Bilaga 2. Respondenter	41

1 Inledning

I takt med att människor, som av skilda anledningar lämnat sitt gamla hemland för ett nytt, blir varse om att vistelsen snarare kommit att utgöra en permanent än en tillfällig sejour, växer det i regel fram så kallade invandrarorganisationer för att tillgodose den egna etniska eller nationella gruppens sociala, kulturella, religiösa och politiska behov (Mikkelsen, 2003:15, Rex & Drury 1994).¹ Inom den akademiska diskursen är det vanligt att tillskriva invandrarföreningar en inneboende paradox, eller ett spänningsförhållande, mellan dess försvar av den etniska och kulturella identiteten och engagemang för integration i den övergripande samhällsgemenskapen. (se t.ex. Layton-Henry 1990:101; Borevi 2004:31). Denna dualism ligger även till grund för föreliggande studie, som uppmärksammar invandrarföreningars betydelse för dess medlemmars politiska integration i det svenska samhället.

Det finns ett utbrett politiskt utanförskap bland invandrade personer i Sverige, som kommer till uttryck i form av väsentligt lägre nivåer av politiskt deltagande och representation i det politiska systemet jämfört med infödda svenskar (se t.ex. Bäck & Soininen, 1996; Bäck, 1999; Demokratiutredningen 2000; Adman & Strömblad, 2004) Om invandrade i mindre utsträckning än andra söker att påverka politikens utformning riskerar deras intressen att försummas, då folkets röst härrör endast från en begränsad och icke-representativ uppsättning samhällsmedlemmar (jfr. Verba, Schlozman & Brady, 1995:1 f.). Detta utgör ett allvarligt demokratiproblem, varför det också är viktigt att söka mer ingående kunskap om de invandrades politiska integration.

Att föreningar ger upphov till högre nivåer av politiskt deltagande bland dess medlemmar är sedan länge välkänt (Teorell, 2003:49; Verba, Schlozman & Brady, 1995:374).² Följaktligen undersöks i denna studie om det etniska föreningslivet på liknande sätt kan ge upphov till bättre förutsättningar för invandrade personer att delta i det svenska politiska livet, eller om det i själva verket bidrar till en cementering av klyftan mellan invandrade och infödda personer i det avseendet.

¹ Enligt Immigrationsinstitutet finns det ca. 100 riksförbund och ca. 2300 lokala invandrarföreningar i Sverige (www.immi.se/sweden/index.htm, 2006-08-10). Under 1995/6 uppskattade dåvarande Invandrarverket att ungefär 20 procent av de invandrade tillhörde någon invandrarförening (hänvisning i Bäck, 1999:42).

² Förekomsten av ett sådant samband upptäcktes redan på 1960-talet i Gabriel Almonds och Sidney Verbas berömda studie *The Civic Culture* (1963). Tesen har sedermera befasts genom åtskilliga kvantitativa studier i västerländsk kontext (se t.ex. Verba, Schlozman & Brady, 1995; Stolle & Rochon, 2001) och visat sig vara välgrundad även vid svenska förhållanden (se t.ex. Petersson, Westholm & Blomberg, 1989:kap 7; Teorell, 2003).

Innan vi går in på studiens exakta frågeställning är det angeläget att göra en kortfattad exposé över befintliga forskningsresultat på området, inte minst för att kunna argumentera för den aktuella studiens relevans.

1.1 Det aktuella forskningsläget

Flera akademiker har sökt att klarlägga om det finns något samband mellan invandrade gruppers engagemang i det etniska och övriga föreningslivet och deras politiska deltagande och integration i västerländska samhällen. Här utgör Meindert Fennemas och Jean Tillies jämförandeanalys av olika etniska gruppers organisationsgrad och politiska deltagande i Amsterdam en grundläggande referenspunkt (1999, 2001). Studien påvisar förekomsten av en korrelation mellan medlemskap i etniska föreningar och högre nivåer av politiskt deltagande.³ Vidare framgår det att ju mer välutvecklade nätverk som finns mellan föreningarna inom en viss etnisk grupp, desto större förefaller effekten på politiska aktiviteter att vara. Deras rön har sedermera prövats av andra forskare i skiftande europeiska kontexter och resultaten målar upp en tvetydig bild. I vissa studier bekräftas ett positivt samband mellan invandrades delaktighet i det etniska föreningslivet och högre nivåer av politiskt deltagande (se t.ex. Berger, Galonska & Koopmans, 2004; Togeby, 2004), medan det i andra fall inte kan påvisas några märkbara effekter (se t.ex. Jacobs, Phalet & Swyngedouw, 2004). Några allmängiltiga slutsatser om det etniska föreningslivets inverkan på individens politiska deltagande finns alltså inte att presentera, utan man kan snarare konstatera att det finns betydande variationer olika grupper och kontexter emellan.

För svenskt vidkommande har det inte genomförts några motsvarande kvantitativa undersökningar med särskild fokus på just invandrarorganisationer. Den forskning som bedrivits har snarare rört invandrades delaktighet i föreningslivet i allmänhet och dess konsekvenser för politiskt deltagande. Per Adman och Per Strömblad (2000), samt Gunnar Myrberg (2004), har bland annat konstaterat att det faktum att de invandrade i mindre utsträckning är engagerade i olika typer av typer av organisationer inverkar negativt på förekomsten av politiska handlingar. Invandrades utanförskap i det svenska föreningslivet tycks med andra ord förstärka det politiska utanförskapet.

Majoriteten av den internationella och svenska forskningen har alltså främst varit inriktad på kartläggandet av betydelsen av både etniskt och övrigt föreningsliv för invandrades politiska deltagande på *aggregerad nivå*. Mycket

³ Resultaten har kritiserats för att inte i tillräcklig mån beakta alternativa förklaringsfaktorer till skillnader i politiska aktiviteter, såsom kön, språkfärdighet eller socioekonomisk status (Jacobs & Tillie, 2004:221 f.; Berger, Galonska & Koopmans, 2004:492).

mindre ansträngningar har gjorts för att undersöka dessa förhållanden på det *individuella planet*, via mer närgående kvalitativa studier.⁴

1.2 Frågeställning och syfte

Mot bakgrund av det finns kvantitativ forskning som tyder på att invandrarföreningar *kan* ge upphov till högre nivåer av politiskt deltagande bland grupper av invandrade borde liknande mönster vara skönjbara även på individnivån. Därför avser jag att närmare undersöka förhållandet mellan invandrade *individens* medlemskap och engagemang i invandrarföreningar och deras politiska integration och deltagande i det svenska samhället. Syftet är således att komplettera befintlig kvantitativ forskning och bidra till en större förståelse för följande fråga:

- Bidrar medlemskap och engagemang i invandrarföreningar till invandrade individens politiska integration och deltagande i det svenska samhället?

1.3 Metodologisk diskussion

1.3.1 Två fallstudier

Den empiriska analysen baserar sig på en *fallstudie* av två invandrarföreningar.⁵ Fördelen med fallstudier är att de möjliggör en mer djupgående analys av ett visst fenomen. Likväl som fallstudier kan ge upphov till unik kunskap, kan det vara vanskligt att dra mer generella slutsatser utifrån ett eller några få exempel. Detta utesluter emellertid inte att man vid fallstudier, har en generaliserande ambition. Fallstudier som är välförankrade i ett teoretiskt ramverk kan bidra till en större förståelse både för det specifika och det allmängiltiga (Esaiasson, Giljam, Oscarsson & Wägnerud, 2003:25; jfr. King, Keohane & Verba, 1994:35). Genom att studera huruvida de båda invandrarföreningarna inverkar på dess medlemmars politiska integration och deltagande vill jag sålunda inte enbart uttala mig om

⁴ Ett undantag utgörs dock av Pär Zetterbergs kvalitativa studie om två somaliska respektive finska föreningars interna strukturer och verksamheter (2004), som ger vid handen att dess medlemmar kan få "träning i demokrati", det vill säga övning i specifika färdigheter som antas underlätta politiskt deltagande.

⁵ Med begreppet "invandrarförening" avses i studien "föreningar som till största delen består av invandrare och har en social och kulturell prägel på sin verksamhet, ofta kopplade till en viss nationell eller etnisk grupp" (Dahlstedt, 2003:28 f.). Om man vill kan invandrarförening eller -organisation ersättas av det mer precisa begreppet "etno-nationell förening" eller "etno-nationell organisation" (Ibid). Vidare har jag i likhet med andra forskare valt att framför begreppet "invandrare", som tyvärr alltför ofta används med en nedvärderande och instrumentaliserande klang, använda mig av begreppen "invandrad" och "invandrade" (jfr. t.ex. Adman & Strömblad, 2000; Myrberg, 2004).

dessa specifika fall, utan min strävan är att kunna bidra till den allmänna diskursen om etniskt föreningsliv och politisk integration. Därmed inte sagt att studiens resultat okritiskt kan sägas gälla för alla typer av etniska organisationer⁶, invandrargrupper och kontexter, utan snarare att den kan generera nya lärdomar på området, som i sin tur kan stå som referenspunkt för vidare empirisk prövning och teoriutveckling.

I uppsatsens fokus står en *finsk* respektive en *bosnisk-hercegovinsk* förening från två olika mellansvenska städer med ett invånarantal överstigandes 100 000 invånare. Den finska föreningen är grundad i början av 1960-talet och samlar cirka 600 medlemmar. Den bosniska föreningen, vars medlemstal ligger runt 1000 personer, har funnits sedan tidigt 1990-tal.⁷ Föreningarnas verksamhet har en övergripande social och kulturell prägel förknippad med den egna etniska eller nationella gruppen. I båda föreningar ryms en rad sektioner som anordnar sociala, kulturella och idrottsliga aktiviteter av skiftande slag. Båda föreningarna har en demokratisk struktur på så sätt att styrelseledamöterna är valda av medlemmarna och att beslutsfattande sker genom votering. Med avseende på storlek, organisation och verksamhet finns det alltså betydande likheter mellan föreningarna.

Det som skiljer är snarare de erfarenheter som medlemmarna i respektive förening bär på, vilka också utgör en värdefull kontrast när avsikten är att uttala sig mer generellt om etniskt föreningsliv och politisk integration. Merparten av de finska invandrarna kom till Sverige under vågen av arbetskraftinvandring mellan 1950- och 1970-talen, medan de allra flesta bosnier anlände som flyktingar till ett ekonomiskt krisdrabbat Sverige under 1990-talets första hälft. Finländarnas immigration innebar att de fick hantera den nya upplevelsen av att vara i minoritetsställning i ett samhälle, varpå den etniska tillhörigheten ”plötsligt och överraskande [kom, min anm.] att bli mycket viktigt i interaktionen med omgivningen” (Peura & Skutnabb, 1994:10). De bosniska flyktingarna har däremot upplevt de förödande konsekvenserna av det etniska ”uppvaknandet” i forna Jugoslavien och kastats in en situation där ”en övergripande angelägenhet för de flesta [...] är en ’normalisering’ av det dagliga livet kopplat till förhoppningar om att återfå stabilitet och förutsägbarhet i det sociala och ekonomiska livet” (Gustafson, 2004:20). De invandrade från Finland utgör en förhållandevis mer väletablerad grupp i det svenska samhället än den bosniska gruppen, till exempel om man ser till situationen på arbetsmarknaden. Ytterligare skillnader, mellan de båda grupperna, som kan tänkas påverka förutsättningarna för politisk integration utgörs av geografiskt, kulturellt och religiöst avstånd till Sverige, samt tidigare demokratiska erfarenheter.

⁶ Flemming Mikkelsen räknar exempelvis upp elva typer av invandrarorganisationer i Norden, alltifrån kultur- och idrottsföreningar till politiska, multietniska och kvinnoorganisationer (2003:16).

⁷ De finska och bosnisk-hercegovinska föreningarna är störst till antalet bland Sveriges invandrarföreningar. År 2002 hade Immigrationsinstitutet 220 finska respektive 168 bosnisk-hercegovinska föreningar införda i sitt register (hänvisning i Dahlstedt, 2003:57). Medlemstalen för föreningarna i studien baserar sig på föreningarnas egna uppgifter.

1.3.2 Kvalitativa forskningsintervjuer

För att utvinna empiriskt material använder jag mig av *kvalitativa forskningsintervjuer* som metod. Tillvägagångssättet framhålls som särskilt lämpligt bland annat när man ger sig ut på tämligen utforskad mark eller om man, som i denna studie, avser att komplettera kvantitativ forskning (Esaïasson, Giljam, Oscarsson & Wägnerud, 2003:81, 85). En av fördelarna med forskningsintervjuer är att de, till skillnad från exempelvis enkätundersökningar, öppnar för en mer noggrann uppföljning av enskilda individers personliga upplevelser och föreställningar (Ibid:279). Min förhoppning är att med metodens hjälp kunna – utifrån intervjupersonernas perspektiv – kunna närma mig, förstå och förklara hur etniskt föreningsengagemang hänger ihop med politisk integration.

Metodologisk inspiration hämtas från Steinar Kvales tankar om den kvalitativa forskningsintervjun, i form av det han kallar för en ”*halvstrukturerad livsvärldsintervju*”. Kvale definierar den enligt följande: ”[E]n intervju vars syfte är att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka de beskrivna fenomenens mening” (1997:13). Begreppet ”livsvärld” framstår som tämligen abstrakt, men det intervjun avser att fånga är helt enkelt nyanserad information om respondenternas upplevelser i anslutning till ett specifikt tema (Ibid:26 f.). Att intervjun är halvstrukturerad innebär i sin tur att den varken består av ett oreglerat samtal eller följer en på förhand fixerad uppsättning frågor. Intervjun genomförs istället med utgångspunkt i en intervjuguide innehållandes en överblick av teman och utkast till konkreta frågor (se bilaga 1). Intervjun blir dynamisk på så sätt att frågornas ordningsföljd kan anpassas efter situationen, och att vissa frågor kan strykas eller läggas till vid behov. (Ibid:117, 122 ff.).

Det finns flera upptänkliga komplikationer värda att beakta vid intervjuundersökningar. Hur man än går tillväga så påverkar man som forskare resultaten. Det sker dels genom den sociala interaktionen med den intervjuade, dels genom valet av teoretiska utgångspunkter, samt vid materialets sammanställning och tolkning (Petersson, 2003:44 ff.). Man kan heller inte vara helt säker på om intervjupersonerna ger helt ”uppriktiga” svar. Annorlunda uttryckt kan det smyga sig in en viss grad av *instrumentalitet* i materialet. Det kan exempelvis tänkas att en intervjuperson har egna syften som präglar det som dryftas eller inte dryftas. Respondenten kan även svara på ett sätt som man tror att intervjuaren förväntar sig (Ibid.). Det är rimligt att anta att de intervjuade i studien beskriver sina föreningserfarenheter i företrädesvis positiva ordalag och eventuellt håller inne med de negativa, samt att man, för att tillfredsställa intervjuaren, framställer sig som något mer politiskt intresserad än man egentligen är. Att rensa intervjustoffet från all instrumentalitet är nog en omöjlig uppgift, varför det snarare gäller att vara uppmärksam under intervjuens gång och följa upp med lämpliga frågor. Risken för att instrumentella störningar skulle få resultatmässiga konsekvenser minimeras dock av att studien syftar till att presentera vanligt förekommande svarsmönster och erfarenheter, snarare än att lyfta fram exempel av mer avvikande eller exceptionell natur.

Eftersom jag själv har utlandsfödda föräldrar kan man säga att jag företräder en form av insidesperspektiv (jfr. Ibid:47), som kan medföra en bekvämare intervjusituation och i bästa fall även leda till mindre inslag av instrumentalitet. Däremot ger mina finska rötter och språkfärdigheter upphov till skilda förutsättningar för intervjuerna föreningarna emellan. Det är naturligtvis enklare för den finska föreningens medlemmar att förmedla sina intryck då de har möjlighet att uttrycka sig på modersmålet. Fastän min ambition givetvis är att förhålla mig objektiv är jag medveten om att identitetsmässiga, kulturella och språkliga aspekter inverkar på hur frågorna ställs, de svar som ges, samt vid tolkningen av dess innebörd.

1.4 Disposition

Uppsatsen är indelad i tre huvudavsnitt, varav den första omfattar ett teoretiskt perspektiv på politisk integration och politiskt deltagande, samt hur föreningstillhörighet kan utgöra en social resurs som understödjer individens politiska deltagande. Det andra avsnittet inrymmer en empirisk redogörelse över de båda fallstudierna utifrån de teoretiska utgångspunkterna, medan studiens resultatmässiga implikationer avhandlas i en avslutande diskussion.

2 Teoretisk diskussion

I denna del presenteras ett teoretiskt ramverk för att kunna angripa frågan om invandrarföreningar och politisk integration. För det första följer en diskussion om begreppen politisk integration och politiskt deltagande. Sedan redogörs det för två teoretiska perspektiv – *socialt kapital* och *Civic Voluntarism Model (CVM)* – med vars hjälp det är möjligt att förstå och förklara hur ett föreningsmedlemskap kan innebära en social resurs som underlättar individers politiska deltagande. I teoribildningen om socialt kapital framhålls de sociala nätverk som frodas inom ramen för civilsamhällets organisationer som en värdefull tillgång både för individen och för samhället i stort. CVM utgår från liknande premisser om sociala nätverkens betydelse, men tillhandahåller en konkretisering av hur föreningslivet kan stimulera medlemmar till politiska aktiviteter av olika slag.

För närmare operationaliseringar av de följande teoretiska begreppen hänvisas till intervjuguiden (bilaga 1).

2.1 Politisk integration och politiskt deltagande

Integration hör till samhällsvetenskapens mer svårfångade och omdebatterade begrepp, varför det heller inte finns någon allmän definition att utgå ifrån. Utöver akademiska sammanhang förekommer integrationsbegreppet frekvent både i folkmun och den politiska debatten, där det i allmänhet förknippas med majoritetssamhällets inkludering av invandrade personer (Gustafson, 2004:36; Westin, 1999:55). Det är dock vanligt att integrationsbegreppet felaktigt fylls med innebörden av *assimilation*, som innebär att invandrade personer måste överge sin etniska eller nationella identitet för en ensidig anpassning till majoritetssamhället. För att samhällelig integration skall vara möjlig fordras att både majoritetsbefolkningen och minoriteter är delaktiga i en ömsesidig adaptation (Ibid.; Bäck, 1999:34).

Som det tidigare anförts ligger uppsatsen fokus på *politisk integration* och därmed bortses det från andra integrationsformer, såsom ekonomisk, social eller kulturell integration (Westin 1999:56 f.; jfr. Bengtsson, 2004:8).⁸ I praktiken är

⁸ Ekonomisk integration innebär att minoriteter på lika villkor som andra samhällsmedlemmar har tillgång till exempelvis arbetsmarknaden och det offentliga sociala skyddsnetet (Westin, 1999:56 f.; jfr. Hosseini-Kaladjahi 1997:18 f.). Med social integration menas att ”människor kan mötas över de kulturella, etniska och språkliga gränserna i gemensam informell icke påtvingen samvaro på fritid, i föreningslivet, i utbildning och i arbetslivet” (Westin 1999:57; jfr. Hosseini-Kaladjahi 1997:116 f.). Kulturell integration handlar om ”normativ mångkulturalism” (Westin, 1999:58) eller ”the acquisition of cultural traits of one group by another one”

förstås de olika integrationsaspekterna länkade sinsemellan, men det är nödvändigt att i viss mån göra avkall på verkligheten för att uppnå analytisk hanterlighet och precision. Uppsatsen ansluter sig till en allmän definition av politisk integration anförd av Bo Bengtsson med utgångspunkt i T. H. Marshalls idéer om jämlikhet i medborgarskapet:

”Ett *politiskt integrerat samhälle* kännetecknas [...] av att alla har del av de politiska rättigheter och resurser som anses tillkomma fullvärdiga medlemmar i samhällsgemenskapen. En *politiskt integrerad individ* uppfattar sig själv, och uppfattas av andra, ingå i denna politiska gemenskap på lika villkor som andra medborgare” (Bengtsson, 2004:8; jfr. Marshall, 1950).

Integration ur ett politiskt perspektiv består med andra ord av ett normativt ideal om att alla människor i samhället, såväl infödda som invandrade, bör ha lika förutsättningar att påverka dess utformning. Politisk integration är därför tätt sammanlänkat med både delaktighet och *politiskt deltagande* (jfr. Westin, 1999:57).⁹ Med detta menas dock inte att alla samhällsmedlemmar ständigt måste vara politiskt aktiva. Det väsentliga är istället, enligt Bengtsson, att individens ”beslut att delta eller inte delta bygger på ett autonomt ställningstagande och inte är ett uttryck för bristande resurser eller en känsla av politiskt främlingskap” (2004:8).

Om politisk integration betraktas som ett samhälleligt *tillstånd* (jfr. Westin, 1999:56) är det möjligt att operationalisera det i termer av politiskt deltagande, vilket också varit gängse inom forskningsfältet. Sammanlagda nivåskillnader i politiskt deltagande mellan majoritetsbefolkningen och etniska minoriteter indikerar således olika grader av politisk integration (jfr. Bäck, 1999:33 f.). Denna studie avser emellertid inte att i kvantitativ mening mäta det etniska föreningslivets effekt på individers politiska deltagande. Tanken är istället att se på politisk integration som en *process* (jfr. Westin, 1999:56) och bedöma huruvida ett medlemskap i invandrarföreningar kan bidra till ökade förutsättningar för individen att delta i det svenska politiska livet. Även om begreppen politisk integration och politiskt deltagande ges en nästintill likbetydande innebörd har integrationsbegreppet en principiellt överordnad position. Detta utgör ett högst medvetet val som syftar till att placera frågan om invandrades politiska deltagande i ett vidare integrationsperspektiv, då det oundvikligen hänger ihop med andra integrationsrelaterade frågor i det svenska samhället såsom invandrade personers tillträde till arbetsmarknaden och förekomsten av etnisk diskriminering. Med ett uteslutande fokus på politiskt deltagande skulle sådana kopplingar riskera att hamna i skymundan.

(Hosseini-Kaladjahi, 1997:75 f.). Märk väl att ambitionen inte är att i detalj diskutera olika teoretiska perspektiv på integration, utan att precisera begreppets användning i studien. Se t.ex. Westin (1999) och Gustafson (2004) för en god begrepps- respektive forskningsöversikt.

⁹ Enligt Westin inryms även två ytterligare dimensioner i politisk integration. Han menar ett samhälle kan betraktas som politiskt integrerat om minoritetsmedlemmar på samma grunder som andra kan bli medlemmar och nominerade i politiska partier, samt om minoriteter är proportionerligt representerade i det politiska systemet (1999:57).

2.1.1 Direkt och indirekt politiskt deltagande

Inom forskningen om politiskt deltagande är det brukligt att skilja på *direkt* och *indirekt politiskt deltagande*. När individer själv medverkar i demokratiska beslut, som till exempel vid folkomröstningar, deltar man direkt. Men då utrymmet för direkt deltagande är rätt så begränsat i representativa demokratier som Sverige, är det essentiellt att i studier av det här slaget även ta hänsyn till andra, mer indirekta, försök att nå politiskt inflytande.

Den mest återopade definitionen av politiskt deltagande utgörs av Sidney Verbas och Norman H. Nies klassiska ordalydelse från 1972:

“[...] [A]ctivities by private citizens that are more or less directly aimed at influencing the selection of governmental personell and/or the actions they take” (citerat i Brady, 1999:737).

Politiskt deltagande utgörs således av ”aktiviteter som utförs av medborgare i syfte att påverka politiken” (Adman, 2004:18; jfr. Brady 1999:737). Det finns emellertid olika uppfattningar om var skiljelinjen mellan politiska och icke-politiska handlingar skall dras. Jag väljer att utgå från en, för svenskt vidkommande vanlig, definition som tar fasta på omfånget av en specifik fråga: ”När frågan är av samhällelig karaktär, det vill säga rör fler människor än bara individen själv och dennes familj, är handlingen politisk” (Adman, 2004:20). Allehanda försök att påverka politiken eller samhället utgör därmed prov på politiskt deltagande.

Studien inriktar sig på *vardagligt* politiskt deltagande, det vill säga aktiviteter som försiggår mellan de allmänna valen. Sådana handlingar kan grovt kategoriseras i *partiaktiviteter*, *kontakter* och *manifestationer* (Petersson, Westholm & Blomberg, 1989:98 f.). Kontaktdimensionen omfattar handlingar som att kontakta politiker eller tjänstemän i stat och kommun; kontakter med eller medverkan i media; eller författandet av insändare, med avsikten att påverka i en viss samhällsfråga. Den andra dimensionen avser olika former av utåtriktade politiska manifestationer för att utöva inflytande, såsom demonstrationer, namninsamlingar, ekonomiska insamlingar, utdelning av politiska flygblad, eller bojkotter. Deltagandedimensionerna med dess konkretiserade handlingsalternativ utgör en lämplig referenspunkt för att kunna fånga upp erfarenheter av och tankar kring föreningsengagemang och politiskt deltagande hos respondenterna.

De politiska handlingar som intervjupersonerna vittnar om kan antingen vara riktade mot det svenska samhället eller avse att påverka hemlandets affärer. Därtill kan även läggas frågor av mer gränsöverskridande karaktär. Enligt min mening är samtliga dessa former av aktiviteter lika relevanta att uppmärksamma i anslutning till politisk integration, förutsatt att de utförs inom ramen för det *svenska* politiska rummet. Exempelvis utgör kontakter med politiker, deltagande i massmedia eller demonstrationer i Sverige för att sprida politiska budskap och åstadkomma förändring i frågor förknippade med hemlandet allttjämt politiskt deltagande i det svenska samhället.

2.2 Socialt kapital

I sin klassiska skildring av den amerikanska demokratin framhöll Alexis de Tocqueville redan på 1800-talet att frivilligorganisationer fyller en viktig funktion för att fostra medborgarna i demokratiska dygder, såsom kollektiv samverkan och kompromissande, vilka är elementära för demokratiska institutioner stabilitet och funktion. (2000 [1835]). I mer samtida forskning är det framför allt Robert D. Putnam som med sin teori om *socialt kapital* varit tongivande när det gäller att hävda de frivilliga sociala nätverkens och organisationers avgörande betydelse för en välfungerande demokrati. Det sociala kapitalet kan förstås som gruppbaseerade attityder och tillgångar, inbäddade i människors sociala relationer, till skillnad från till exempel det mer individuella humankapitalet (Hadenius, 1999:62). Putnam argumenterar för att medborgarnas engagemang i det civila samhällets organisationer – alltifrån fågelskådarklubbar till politiska sammanslutningar – genererar socialt kapital i form av nätverk, mellanmänsklig tillit och normer om ömsesidighet mellan medborgarna (1993:90, 167 ff.). Med tillit syftar Putnam på ett allmänt förtroende för andra människor i samhället, som byggs upp via den institutionaliserade sociala interaktionen i civila samhället. Ömsesidighetsnormerna avser i sin tur en större vilja att hjälpa andra, då man litar på att själv bli hjälpt i ett utsatt läge (Ibid., jfr. Rothstein, 2003:80, 95). Sammantaget framhåller Putnam, i de Tocquilles anda, att det sociala kapitalet underlättar samfällt agerande och ingjuter en känsla av gemensamt ansvar i samhället. Därmed poängterar han att ju större tillgångar av socialt kapital som finns i ett samhälle desto gynnsammare är förutsättningarna för att det demokratiska styrelseskicket skall fungera på ett bra sätt.¹⁰

Flertalet kommentatorer har pekat på att frivilliga sammanslutningar mycket väl kan ha antidemokratiska tendenser och sprida misstro, framför tillit, i samhället (se t.ex. Levi, 1996; Rothstein, 2003). På senare tid har Putnam också hävdat att det finns en ”mörkare sida” av socialt kapital och särskilt mellan två olika typer, nämligen *överbryggande* (eng. bridging) och *sammanbindande* (eng. bonding) socialt kapital. Han menar att organisationer med en homogen medlemsskara, såsom etniska organisationer, genererar företrädesvis sammanbindande socialt kapital som stärker banden inom den egna gruppen, vilket motverkar framväxten av samhörighet med det övriga samhället. Därför anser han att den överbryggande formen av socialt kapital, som alstrar bredare identiteter och solidaritet mellan människor över sociala gränser, är att föredra ur demokratisynpunkt (2001:22 ff.; jfr. Borevi, 2004:32 ff.). Karin Borevi tar avstånd från Putnams synsätt genom att betona att invandrarföreningar inte bör

¹⁰ Putnams teori har beskyllts för att vara alldeles för generell och utgöra snarare en beskrivning av ett samhällstillstånd än att lyckas precisera de mekanismer som producerar och upprätthåller det sociala kapitalet (se t.ex. Levi, 1996). Detta understryks av att fastän teorin visat sig välgrundad på makronivå har det inte kunnat framställas empiriska belägg för att föreningsinvolvering skulle alstra ökat förtroende för andra människor på individplanet (Rothstein, 2003:89).

utmålas som potentiella demokratihot. Hon framhåller istället den demokratiska vikten av båda typer av socialt kapital, då förekomsten av sammanbindande socialt kapital enligt henne är avgörande för marginaliserade gruppers politiska mobilisering (Ibid.).

Vari ligger då kopplingen mellan socialt kapital och politiskt deltagande? Socialkapitalkonceptet utgör idag en inflytelserik förklaringsfaktor för uppkomsten av politiskt deltagande (Teorell, 2000:5; Jacobs & Tillie, 2004:419). Inom den kvantitativa forskningen om etniskt föreningsliv och politisk integration, som det tidigare redogjorts för, har en vanlig tillämpning varit att utgå från en hypotes om att det sociala kapitalet som finns inbäddat i föreningslivets sociala nätverk övergår till ”*politisk tillit*”, med högre nivåer av politiska aktiviteter som följd (se t.ex. Jacobs & Tillie, 2005:19 f.; Togeby, 2004). Även om sådana beskrivningar kan förefalla rimliga när det gäller att ringa in sociala nätverks betydelse för politiskt deltagande på gruppnivå, kan de inte förklara hur de påstådda effekterna egentligen uppstår. För att kunna göra detta krävs en annorlunda tolkning av socialt kapital.

2.2.1 En socialstrukturell tolkning

I den forskning som följt i Putnams kölvatten finns en huvudsaklig distinktion mellan hur forskare valt att operationalisera socialkapitalbegreppet. Inom den ena fåran har man, i enlighet med Putnam, definierat socialt kapital i termer av *attityder*, som just mellanmänsklig tillit och normer, med syftet att belysa sådana faktorerens betydelse för olika sociala, ekonomiska och politiska utfall (Edwards & Foley, 1999:141, 145). Majoriteten av forskningen om etniskt föreningsliv och politiskt deltagande kan alltså sällas till denna kategori. Forskare som företräder den alternativa inriktningen har däremot föredragit en definition som utgår mer från *sociala strukturer*, såsom sociala nätverk, bestående av organisationer eller mer informella band människor emellan. Denna version av socialt kapital används för att förklara de sociala nätverkens effekter på individers personliga utveckling och kollektiva handlingar (Ibid.).

Jan Teorell menar att det socialstrukturella synsättet är att föredra i undersökningar av föreningsliv och politiskt deltagande på individnivån:

“[N]orms and trust are important facets of the relations connecting people, i.e. forms of social capital. But when measured as individual attitudes towards other people and treated as determinants of individual behaviour they are not. [...] [S]ocial capital is a resource of potential importance, among other things, for moving people into political action. It is a *social resource* [min kurs.]” (2000:3).

Genom att i Teorells tappning betrakta socialt kapital som en *social resurs*, som en individ får tillgång till via sina sociala relationer, exempelvis inom en förening, kan socialkapitalkonceptet användas som en teoretisk utgångspunkt för att förklara eventuella effekter på individers politiska handlingar. Uppsatsens analys

utgår således från ett socialstrukturellt perspektiv på socialt kapital. Trots att synsättet bortser från attityddimensionen av socialt kapital förblir det centrala i teorin – de sociala nätverkens konkreta värde – intakt.¹¹ Det kvarstår dock att precisera de socialkapitalmekanismer genom vilka invandrarföreningar kan utgöra en social resurs för individers politiska deltagande och integration.

2.3 Civic Voluntarism Model (CVM)

Med *Voice and Equality* (1995) levererade Sidney Verba, Kay Schlozman och Henry E. Brady en av de senaste decenniernas viktigaste teoriutvecklande och empiriska bidrag till forskningen om politiskt deltagande. För att kunna förklara hur det kommer sig att vissa amerikanska medborgare är mer politiskt aktiva än andra ställer de sig den omvända frågan varför folk *inte* är politiskt aktiva. Tre olika skäl presenteras: eftersom man *inte kan*, eftersom man *inte vill* och eftersom man *inte blivit tillfrågad*, utifrån vilka de utformar sin förklaringsmodell för politiskt deltagande: *Civic Voluntarism Model (CVM)* (Ibid:15 ff.). Teorin korresponderar med den socialstrukturella synen på socialt kapital på så sätt att den liksom utgår från de sociala nätverkens betydelse för politiskt deltagande, närmare bestämt i form av de relationer som återfinns inom arbets- och föreningsliv, samt religiösa samfund (Ibid:269 ff.).

2.3.1 Övning i medborgerliga färdigheter inom föreningar

En vedertagen förklaring till föreningslivets inverkan på politiskt deltagande är att organisationer bidrar till att utveckla medlemmarnas humankapital, vilket underlättar steget ut till politiska aktiviteter av olika slag. Resonemanget är sprungen ur de Tocquevilles ovannämnda prisande av frivilliga sammanslutningars funktion att bilda demokratiskt sinnade medborgare, varpå föreningar ofta kommit att kallas för ”*skolor i demokrati*” (se t.ex. Bengtsson, 2004; Zetterberg, 2004). Tanken genomsyrar även CVM:s första förklaringsfaktor för politiskt deltagande.

Att inte kunna delta politisk är enligt Verba, Schlozman och Brady ett uttryck för att individen lider brist på politiskt relevanta resurser, varav tid, pengar och medborgerliga färdigheter framhålls som särskilt viktiga (1995:271 f.). Skillnader i just sådana tillgångar kan exempelvis vara ett skäl till varför personer med högre

¹¹ Lise Togeby kan i sin studie om etniskt föreningsliv och politiskt deltagande bland s.k. andragenerationens invandrare i Danmark påvisa ett positivt samband mellan föreningsmedlemskap och högre nivåer av politiskt deltagande. Hon finner dock inga belägg för att föreningsmedlemskapet skulle ge upphov till mellanmänsklig tillit (2004:509), vilket tyder på att det etniska föreningslivets effekter på politiskt deltagande, i varje fall på individnivån, sker via andra mekanismer än just social tillit och ömsesidighetsnormer, varför dessa rimligen kan utelämnas som förklaringsfaktorer.

socioekonomisk status är mer politiskt aktiva än andra. I anslutning till denna studie är det framför allt den potentiella vikten av *medborgerliga färdigheter* (eng. civic skills), som en individuell resurs för politiskt deltagande, som är av intresse:

“[T]he citizen who possesses the requisite organizational and communications capacities – what we call civic skills – will find [...] political activity less daunting and costly, and therefore, should be more likely to take part” (Ibid:271, 304).

Enligt författarna syftar medborgerliga färdigheter på individens förmåga att organisera och kommunicera. Människor som kan uttrycka sig väl i tal och skrift, samt har erfarenhet av att delta i olika sammanträden är både bättre rustade och mer benägna att delta i politiska aktiviteter, jämfört med andra personer med lägre kapacitet i dessa avseenden. Fastän grunden för sådana kunskaper läggs tidigt, inom skola och familj, poängteras att vuxenlivets institutioner, däribland icke-politiska organisationer, fyller en viktig funktion för att personer skall kunna förvärva och förkovra sig i dessa färdigheter (Ibid:310 f.). Med andra ord bereder föreningar tillfällen för sina medlemmar att öva kommunikations- och organisationsförmågan, till exempel genom att tala inför andra, formulera texter, eller förbereda och delta i möten med beslutsfattande inslag. Den utsträckning som organisationer ger upphov till övning i medborgerliga färdigheter är dock beroende av organisationens interna strukturer och författarna menar att det är rimligt att anta att ju mindre hierarkisk uppbyggnad och större öppenhet för deltagande en organisation har, desto större är förutsättningarna för dess medlemmar att tillgodogöra sig medborgerliga färdigheter (Ibid:380).

Inom invandrarföreningar sker färdighetsövningen huvudsakligen på det gemensamma modersmålet, medan svenskanvändningen av förklarliga skäl är mer begränsad. Bristande svenskkunskaper utgör naturligtvis ett påtagligt hinder för invandrades politiska deltagande i Sverige¹², men det är samtidigt rimligt att anta att färdighetsutövning på det egna språket utgör en tillgång även när man avser att påverka under svenskspråkiga omständigheter.

För att återknyta till diskussionen om socialt kapital kan man hävda att fastän medborgerliga färdigheter rätteligen utgör en form av humankapital vilar den på en socialkapitalgrund, eftersom färdighetsutövningen sker inom föreningslivets sociala nätverk (Teorell, 2003:51).

2.3.2 Politisk stimulans inom föreningar

Den andra förklaringen till politisk passivitet i CVM – att man inte vill delta – utgörs av bristande *politiskt engagemang*. Med det begreppet avser Verba, Schlozman och Brady att fånga skiftande motivationsfaktorer som har bäring på politiskt deltagande (1995:16 ff., 270 ff.). Lågt politiskt engagemang kan innebära

¹² José Alberto Diaz lyfter fram ”kommunikativ integration” som en av flera beståndsdelar i integration som en flernivåprocess och syftar då på språkinläring som möjliggör deltagande i olika ”handlingssfärer”, såsom på den politiska arenan (1997:35).

att en individ helt enkelt hyser ett svagt intresse för politik och samhällsfrågor. En annan aspekt som lyfts fram är bristande politisk tilltro (eng. political efficacy) (Ibid.), som innebär ”en känsla av politiskt självförtroende, en bedömning av att själv kunna påverka” (Petersson, Westholm & Blomberg, 1989:286). Begreppet inrymmer två skilda men sammanlänkade dimensioner: *politiskt system*-respektive *själv tilltro*. Medan den första handlar om huruvida man upplever att politiska aktiviteter kan göra en skillnad i praktiken eller inte, syftar den andra på individens bedömning av den ”egna förmågan att påverka politiken jämfört med andra medborgare [min kurs.]” (Ibid:286 f., jfr. Adman, 2004:25 f.). Det är framför allt föreningslivets effekter på den politiska själv tilltron som är relevant för studien. Enligt min mening är det väsentligt att, utöver tron på den egna förmågan, också beakta hur föreningsmedlemmarna ser på sina egna *möjligheter* att påverka. Detta för att fånga upp eventuella känslor av maktlöshet med anledning av till exempel den etniska diskrimineringen i samhället, som snarare hänger ihop med möjligheterna än den egna förmågan att utöva politiskt inflytande.

En ytterligare faktor som kan ha bäring på det politiska engagemanget är *gruppmedvetenhet* (eng. group consciousness), det vill säga den mån människor tillhörandes en viss etnisk eller social grupp känner solidaritet gentemot andra inom gruppen samt upplever att man delar politiska intressen och behov.¹³

Det bör dock påpekas att politisk inaktivitet inte nödvändigtvis behöver bero på lågt politiskt engagemang i termer av intresse, själv tilltro och gruppmedvetenhet, utan kan också vara ett uttryck för att personen i fråga är nöjd med den rådande situationen eller prioriteringar av annat slag (Verba, Schlozman & Brady 1995:272, Adman, 2004:14).

Verba, Schlozman och Brady framhåller att i likhet med medborgerliga färdigheter grundläggs det politiska engagemanget redan under uppväxtåren, men att motivationen att delta kan på olika sätt stimuleras senare i livet, exempelvis inom föreningslivet. Fastän de poängterar att graden av politisk stimulans självfallet är högre i politiska organisationer, framhålls att icke-politiska föreningar kan fungera som en politisk inspirationskälla, bland annat genom att det kan förekomma informella politiska diskussioner och att politiska frågor även kan hamna på den formella dagordningen (1995:272). Flertalet forskare, däribland Teorell (2003) och Adman (2004), har sökt att komplettera den typen av resonemang genom att ta intryck från studier som för fram de sociala nätverkens funktion när det gäller att forma det informationsflöde som når individen (jfr. Myrberg, 2004:210). De menar att individen genom föreningsmedlemskapet får tillgång till en ytterligare *informationskanal* som kan fungera som en politisk katalysator och därmed öka motivationen att delta:

¹³ Verba, Schlozman och Brady kunde inte i sin studie påvisa något samband mellan gruppmedvetenhet och politiskt deltagande, varför denna aspekt lyftes ur CVM (1995:272, 355 f.). Enligt min mening är det dock angeläget att beakta gruppmedvetenhet som en potentiell förklaringsfaktor för invandrarföreningars inverkan på individers politiska deltagande och integration.

”Som medlem i en förening kan individen på ett annat sätt upplysas om vilka förutsättningar – hot och möjligheter – som råder för det intresse som föreningen representerar. Detta kan förstärka individens motivation att delta, exempelvis genom ökat missnöje eller mer uttalade radikala preferenser i någon fråga som är central för föreningen. Konsekvensen skulle kunna vara ökat politiskt deltagande” (Adman, 2004:67).

Hypotesen kan kopplas samman med gruppmedvetenhet i den mån föreningsmedlemmar upplever att de delar politiska intressen och behov.

Verba, Schlozman och Brady för inte något explicit resonemang kring hur föreningsmedlemskapet kan höja individens politiska självtilltro, men enligt min mening förefaller det som ett rimligt antagande att övning i medborgerliga färdigheter ökar tron på den egna förmågan. Även förekomsten av gruppmedvetenhet har en sannolikt positiv inverkan på den politiska självtilltron.

2.3.3 Föreningar som politiska rekryteringsnätverk

Den tredje faktorn som enligt CVM kan förklara det positiva sambandet mellan föreningsmedlemskap och politiskt deltagande utgörs av en hypotes om *politisk rekrytering*. Denna hänger ihop med den sista anförda orsaken till politisk passivitet – att man inte blivit uppmanad att delta (Verba, Schlozman & Brady, 1995:3, 272 f.). Politisk inaktivitet kan alltså, utöver bristande resurser och lågt politiskt engagemang, vara betingat av att individen står utanför de sociala nätverk i samhället där rekryteringen till olika politiska aktiviteter vanligtvis sker, såsom föreningslivet. Medlemmar kan bli föremål för politisk rekrytering både genom att de blir tillfrågade av andra medlemmar eller att föreningen i sig uppmanar till någon form av politisk aktion (Ibid:148 f.). Man kan även tänka sig att andra personer eller organisationer som medlemmarna via föreningen kommer i kontakt med skulle komma med sådana propåer.

Rekryteringshypotesen framhålls som viktig för att förstå den politiska aktiveringsprocessen, eftersom benägenheten att delta ökar bland de personer som redan har motivationen och de erforderliga resurserna om de blir tillfrågade. Författarna är dock försiktiga med att fastslå orsakssambandet och pekar på att det är fullt möjligt att de som via föreningslivet blir rekryterade till politiska aktiviteter skulle kunna agera även utan några direkta förfrågningar, men att uppmaningen att delta anses ändå spela en utlösande funktion (Ibid:3, 272). Sannolikheten att en medlem skall bli uppmanad att delta i politiska aktiviteter är högst om organisationen i fråga har en politisk agenda och att det ofta talas om politik i anslutning till dess verksamhet, medan den sjunker avsevärt när föreningen inte har någon uttalad politisk ståndpunkt, eller när det sällan förs politiska diskussioner (Ibid:148).

Med utgångspunkt i ovannämnda teoribildning om sociala nätverk och informationsflöde, samt den socialstrukturella synen på socialt kapital, för Teorell fram hypoteser som underlättar ytterligare distinktioner mellan olika typer av organisationer med avseende på dess politiska rekryteringsförmåga. Enligt honom kan rekryteringshypotesen förklara varför föreningsmedlemskap har en positiv inverkan på även passiva medlemmars politiska deltagande. Eftersom politiska

uppmaningar utgör en specifik form av information menar han att rekrytering är mest sannolikt när individen i fråga nås av ett omfattande och varierat informationsflöde. Teorell hänvisar till Mark S. Granovetters argument ”*the Strength of Weak Ties*” (1973), som går ut på att ju starkare sammansvetsat ett socialt nätverk är desto mindre information når fram till individen, eftersom sådana nätverk oftast består av människor med liknande social bakgrund. Svagare band ökar däremot sannolikheten att individer länkas till människor ur olika sociala kategorier och med andra erfarenheter, vilket även ger upphov till vidare information som en individ annars inte skulle nås av. Samma logik genomsyrar även Putnams idé om överbryggande socialt kapital, som skiljer sig från det sammanbindande sociala kapitalet som återfinns inom tätt sammanlänkade nätverk baserade på exempelvis etnicitet. När tankarna tillämpas på rekryteringshypotesen framhåller Teorell att det är sannolikt att människor med tillgång till omfattande men löst sammansatta nätverk, eller överbryggande socialt kapital, även får flest frågor om att delta i politiska aktiviteter (2003:51 ff.). Om detta stämmer skulle det alltså innebära att organisationer bestående av starka band, såsom invandrarföreningar, inte skulle ge upphov till någon nämnvärd effekt på medlemmarnas politiska deltagande via rekryteringsmekanismen.

3 Röster ur två invandrarföreningar

Syftet med det följande avsnittet är sammanföra teori och verklighet genom att låta medlemmar ur den finska och bosniska föreningen komma till tals och dela med sig av sina upplevelser kring etniskt föreningsliv och politiskt deltagande i det svenska samhället. Först redogörs det för om medlemmarna anser att deras förening strävar efter samhällelig påverkan, för att sedan gå in på de tre dimensioner varigenom föreningsengagemang enligt CVM kan bidra till att höja individers förutsättningar och motivation att försöka påverka politiskt.

3.1 Avser föreningen att påverka politiken?

Av resonemangen kring CVM framgår att den politiska stimulansen och sannolikheten för politisk rekrytering är nämnvärt högre i organisationer som har en politisk agenda. Trots att verksamhetens tonvikt i de båda föreningarna ligger på sociokulturella aktiviteter, utan uttalade politiska syften, är det väsentligt att undersöka huruvida medlemmarna anser att föreningen försöker påverka samhället och politiken.

3.1.1 Finska föreningen – en intressekanal

Alla utom en intervjuade i den finska föreningen uppger att föreningen strävar efter att påverka i sådana frågor som rör medlemmarnas gemensamma intressen, bland annat genom att rikta krav gentemot kommunen. Men samtidigt har en övervägande majoritet av de intervjuade en ambivalent inställning till om föreningen påverkar eller bör påverka ”politiskt”. Tveksamheten beror på att medlemmarna förknippar termen ”politisk” med ”partipolitik” och menar att föreningen inte får göra sådana ställningstaganden, men att den kan och bör värna medlemmarnas eller sverigefinnarnas intressen:

Int: Känner du att föreningen på något sätt strävar efter att påverka samhället eller politiken?

Resp. 1: Inte direkt politiken, eftersom föreningen är politiskt oberoende, men enskilda medlemmar försöker däremot, men föreningen får inte inverka politiskt. Men naturligtvis försöker föreningen alltid bevaka finnarnas intressen och verka för att förbättra våran situation.

Resp 4: Ja, de här minoritetspolitiska frågorna som rör sverigefinnar, till exempel äldrevården, där är föreningen aktiv, men förr i tiden var det annars nog vanligare med olika former av samhällsengagemang. Många som är med i föreningen tolkar det

faktum att föreningen är partipolitiskt oberoende att föreningen inte kan påverka, men naturligtvis kan den påverka i olika saker även om den är partipolitiskt obunden.

Resp 7: Jag tror att vi [föreningen, min anm.] också har gjort det, eftersom vi har försökt ordna ett finskspråkigt äldrehem.

Int: Har ni på nåt sätt behövt påverka kommunen för att få till stånd hemmet?

Resp 7: Ja, kommunen är numera med på det hela.

Resp. 5: [...] [J]ag vill att vi ska driva på för att demenshemmen ska utöka dom finska tjänsterna.

Int: Och då försöker ni alltså påverka kommunen via finska föreningen?

Resp. 5: Ja, via föreningen försöker vi trycka på från alla håll vi kan.

Med utgångspunkt i medlemmarnas utsagor kan den finska föreningen beskrivas som en partipolitiskt obunden *intressekanal*, som medlemmarna kan nyttja för att rikta uppmärksamheten på frågor som rör den egna etniska gruppen (jfr. Odmalm, 2004:122).¹⁴ Vidare framgår det av intervjuerna att föreningen i många avseenden varit framgångsrik när det gäller att få sina krav tillgodosedda från kommunen, samt att flertalet medlemmar själv är partipolitiskt engagerade och innehaft förtroendeuppdrag på såväl kommunal som nationell nivå, vilket bidragit till välutvecklade kontakter till det politiska systemet.¹⁵

3.1.2 Bosniska föreningen – en intressekanal i vardande

När det gäller den bosniska föreningen upplever majoriteten av de intervjuade att föreningen inte för tillfället försöker att påverka samhället eller politiken. Däremot önskar över hälften av personerna att föreningen på ett mer aktivt sätt skulle verka för att påverka politiskt i samhället och det finns en tydlig uppfattning om att man i högre grad borde mobilisera inom den egna gruppen för att skaffa sig bättre möjligheter i det avseendet. I kontrast mot den finska föreningen infinner sig, bland den bosniska föreningens medlemmar, en känsla av begränsade möjligheter till reellt inflytande på den lokalpolitiska arenan:

Int: Upplever du att föreningen strävar efter att påverka samhället eller politiken på nåt sätt?

Resp. 4: Javisst, vi vill påverka. Visa kommunen att vi är här, att vi existerar att vi kan samarbeta. På så sätt vill vi påverka.

¹⁴ Se Pontus Odmalms studie om invandrarorganisationer i Malmö (2004) för mer om möjligheter och hinder för deras funktion som intressekanaler på den lokalpolitiska arenan. Henry Bäck menar att invandrarföreningar har en ”utomordentligt marginell roll” som påtryckningsgrupper i Sverige och att en orsak till detta kan vara att både riksförbunden och lokalföreningarna är i hög grad beroende av statliga och kommunala bidrag (1999:43).

¹⁵ Enligt Magdalena Jaakkola utgjorde sverigefinnarna i början av 1970-talet ”en tyst delkultur”, som försökte anpassa sig till missförhållanden och förtränga känslan av ojämlikhet, istället för att ifrågasätta och kräva förändring. Men därefter skedde en ”etnisk mobilisering” inom gruppen, framför allt inom det egna föreningslivet, varigenom krav riktats mot det politiska systemet, åtföljt av större uppmärksamhet kring deras situation (1989:1). Zig Layton-Henry framhåller att invandrarorganisationer i sin strävan att bevara den egna gruppens och i synnerhet barnens etniska identitet, språk och kultur tvingas att bli mer delaktiga i värdlandets politiska processer (1990:102).

Resp. 5: Nej. Det är min åsikt, inte alls. Det vill jag gärna, men jag tror inte det är möjligt just idag [...]. [O]m vi hade bland dom våra såna som har kontakter med människor som har nycklar till kommunen, om vi hade nån som kunde skydda oss, så att dom säger till exempel: "Moderaterna är mot er, jag ska skydda er!" Vi har ingenstans att vända oss nu. Och det är det som vi har fattat, att vi måste komma fram, vi måste etablera våra egna i samhället.

Int: Menar du inom politiken?

Resp. 5: Ja, inom politiken. [...] Vi har en massa civilingenjörer [...] vi har våra doktorer, i alla system har vi folk. Men i det politiska, kolla på det, hur många bosnier känner du till som sysslar med politik?

Hindren för inflytande tycks alltså bestå både av bristfälligt etablerade kontakter till kommunpolitiker och att den egna gruppen är underrepresenterad i politiska sammanhang. Bosniska föreningen kan ändå karakteriseras som en partipolitiskt obunden *intressekanal i vardande*, då det bland medlemmarna finns en tydlig ambition att föreningen i framtiden skall utgöra en mer inflytelserik aktör i samhället.

3.2 Medborgerlig färdighetsövning inom föreningen

I CVM framhålls att människor som befinner sig i en miljö där kommunikation, argumentation, mötesdeltagande och beslutsfattande utgör ett återkommande inslag också blir mer benägna att delta i politiska aktiviteter. Vi ska nu se i vilken utsträckning medlemmarna i den finska och bosniska föreningen får tillfälle att öva sig i medborgerliga färdigheter och ifall de upplever att de under sin tid som föreningsmedlemmar utvecklats i dessa avseenden. Ett förväntat svarsmönster, som framträder i intervjumaterialet, är att färdighetsövningens omfattning till stor del följer graden av organisationsmässig involvering.

3.2.1 Finska föreningen

En övervägande majoritet av de intervjuade ur den finska föreningen säger att de brukar delta på föreningens möten och att de även kan passa på att ta ställning om det dyker upp frågor som de känner sig berörda av. Över hälften av de intervjuade, som är eller varit mer delaktiga i föreningens organisation, upplever att de utvecklat sin personliga kommunikations- och organisationsförmåga avsevärt under sin föreningsaktiva tid:

Int: Tycker du att du på nåt sätt utvecklats när det gäller att skriva texter eller hålla muntliga anföranden sedan du gick med i föreningen?

Resp. 1: Ja, jag har blivit mycket mer självsäker, och det märks också på jobbet. Förut var jag jätteblyg, men nu när jag fått erfarenhet att vara konferencier [...] och ordförande på årsmöten och sånt, så har det utvecklat min framtoning när jag snackar inför folk. Man måste lägga fram olika saker [...] och se till att budskapet går fram utan att det blir några missförstånd, [...] sen har jag också blivit van att skriva ner protokoll.

Resp. 4: Ja, det har övats på föreningen, men också när jag varit aktiv i facket och kommunpolitiken. Men visst kan man säga att det hela [den politiska karriären, min anm.] började från den här föreningsverksamheten [...]. Det har varit ett steg på vägen in i aktivitet, eftersom man fått öva talförmåga och annat som bygger upp ens självsäkerhet som är bra att ha när man avancerar.

Resp. 6: Utan tvekan, när jag var ledare för barn- och vuxendansen så var man tvungen att hävda sig själv och gruppen inom föreningen, så där kunde jag utveckla det här med att föra fram saker, och självklart också genom mina styrelseuppdrag. [...] Det har gjort mig modigare.

Int: Känner du att du på liknande sätt utvecklats organisatoriskt genom föreningsverksamheten?

Resp. 1: Ja, jag har fått mycket mötesrutin [...]. Jag har ofta lagt fram förslag som styrelsen sen fått ta beslut om [...], men jag har också fått fatta många egna beslut, som gett mig självförtroende.

Resp. 6: Utan tvekan, och genom åren lär man känna föreningen allt bättre och hur allt sånt funkar.

Föreningsmedlemskapet har alltså haft en positiv inverkan både när det gäller personernas mod och förmåga att uttrycka sin åsikt, argumentera och tala inför andra, samt kapaciteten att delta i den planering och det beslutsfattande som rör föreningens verksamhet. Fastän färdighetsövningen nästintill uteslutande sker inom en finskspråkig kontext, med undantag för externa kontakter som i regel ombesörjs av föreningsledningen, hävdar flertalet att de haft nytta av sina erfarenheter även i andra, svenskspråkiga, sammanhang. Några konkreta exempel som lyfts fram är att lärdomarna bidragit till en mer framträdande roll på arbetsplatsen eller de varit värdefulla när man valt att engagera sig partipolitiskt. De medlemmar som däremot upplever föreningsmedlemskapet inte nämnvärt påverkat deras kommunikations- eller organisationsförmåga deltar mest i fortlöpande aktiviteter och är i mindre utsträckning engagerade i föreningens organisation, varför färdighetsövningen av förklarliga skäl blir mindre påtaglig. Flera av dessa personer framhåller dock att det handlar snarare om ett frivilligt val att vara "lite av en bakgrundsfigur organisationsmässigt" (resp. 5), snarare än att det skulle finnas hinder för att delta.

3.2.2 Bosniska föreningen

I den bosniska föreningen uppger samtliga intervjuade att de deltar i aktiviteter som har bäring på medborgerliga färdigheter. Med undantag för en person har de intervjuade exempelvis för vana att aktivt delta på de föreningsmöten som känns viktiga för egen del:

Int: Får du möjlighet att vara med och organisera, hålla tal eller skriva texter inom föreningens verksamhet?

Resp. 1: Absolut, jag tycker att dom andra lyssnar väldigt mycket på våra [ungdomars, min anm.] idéer [...], dom stöttar oss.

Int: Brukar du föra fram sånt på möten eller sker det när ni träffas spontant?

Resp 1: Det är möten mest och så.

Int: Brukar du skriva några slags texter då i samband med möten?

Resp. 1: [...] Vi [i ungdomssektionen, min anm.] brukar skriva ett protokoll och ta upp det med dom som bestämmer här på föreningen.

Resp. 4: Jag brukar planera möten och så säger jag alltid vad jag tycker och diskuterar, och sen får vi rösta om vi ska bestämma nåt.

Medlemmar som personligen inte närvarar på möten framhåller att de ofta framför sina synpunkter vid mer informella tillfällen, och att det finns möjlighet att bli mer engagerad om man så önskar. De mer organisatoriskt aktiva upplever, i likhet med finska föreningens medlemmar, att föreningsengagemanget på ett tydligt sätt höjt deras personliga kapacitet när det gäller att kommunicera och organisera:

Int: Känner du att du under din tid som föreningsmedlem blivit bättre på uttrycka dig, lägga fram olika saker eller argumentera?

Resp. 1: Ja, det tycker jag absolut. Nu vågar jag föra fram mina åsikter mer, i början satt jag och va lite tyst, men nu är jag nästan ledarpersonen för våran sektion, [...] det är verkligen positivt.

Resp. 3: Ja, det är klart. [...] Jag deltar med dom andra och kommer med: "Vad ska vi göra? Hur ska vi göra?" Och jag kan ge förslag, så det känns ju lite som att jag är en del av föreningen. [...] Jag tror att jag kan säga lite friare vad jag tycker, förut var det ju bara att sitta och lyssna.

Resp. 5: Ja, det är säkert. Man utvecklas [...], du ska styra, du ska tänka ekonomi och allt [...]. Och så ska man ta beslut. Här har jag lärt mig massor [...] och anpassat mig så att jag kan tala så att dom andra lyssnar på mig, att dom tror på vad jag säger, få dom att tro på min idé. Om jag har en idé måste jag sälja den, eller hur?

Respondenterna lyfter alltså fram att de blivit bättre på att ta plats, uttrycka sin åsikt och samverka med andra. Även inom den bosniska föreningen sker skolningen främst på hemspråket, med undantag för just handhavandet av yttre kontakter och för yngre medlemmar som oftare pratar svenska sinsemellan. Personerna upplever ändå att de till stor del kan dra nytta av dessa egenskaper även i svenskspråkiga situationer.

3.3 Politisk stimulans inom föreningen

Föreningslivet kan på olika sätt uppmuntra medlemmarnas politiska engagemang. CVM pekar på att det exempelvis kan ske via politiska diskussioner, upplevd gruppmotvetenhet eller effekter på den politiska självtilltron. Innan vi går in på medlemmarnas upplevelser i anslutning till dessa dimensioner finns det anledning att redogöra för medlemmarnas intresse för politik i allmänhet. En klar majoritet av de intervjuade i båda föreningarna anser sig vara mycket eller ganska intresserade av politik och samhällsfrågor, medan en mindre andel uppger att de inte är särskilt intresserade. Samtliga hänger fortlöpande med i den mediala samhällsrapporteringen. Strax över hälften av den finska föreningens intervjuade

medlemmar uppger att de är mer intresserade av och i högre utsträckning följer den svenska samhällsutvecklingen, jämfört med frågor förknippade med Finland, medan de övriga menar att båda sfärerna är lika angelägna. När det gäller de intervjuade ur den bosniska föreningen uppger samtliga medlemmar att de framför allt riktar sin uppmärksamhet mot det svenska samhället.

3.3.1 Informella politiska diskussioner

Det är uppenbart att det alstras politiska diskussioner när samhällsintresserade människor interagerar. En majoritet av den finska föreningens medlemmar berättar också att de ofta pratar om politik och andra samhällsfrågor med övriga medlemmar:

Int: Diskuterar du i regel olika samhällsfrågor eller politik med dom andra föreningsmedlemmarna?

Resp. 2: Ja visst, det blir det en del diskuterat runt kortbordet och annars med, om vad som hänt och så, [...] så visst diskuterar vi.

Resp. 7: Ja, naturligtvis [...], om pensioner och allt.

Int: Vad är det som ni brukar prata om?

Resp. 2: Det kan liksom handla om vilka slags beslut dom tar i riksdagen och sånt.

Resp. 4: Det brukar i regel handla om saker som rör den enskilda människan, allt från sjukförsäkringar, pensioner och sociala tjänster.

En mindre andel uppger dock att de bara ibland eller sällan deltar meningsutbyten av det slaget:

Resp. 5: [...] [D]et finns ju vissa grupper som diskuterar, men jag har hållit mig vid sidan av såna diskussioner.

Flera personer vittnar om att diskussionerna inom föreningen har gjort dem mer politiskt intresserade:

Int: Känner du att du blivit mer intresserad av politik och samhällsfrågor om du jämför med innan du blev medlem?

Resp. 3: Ja, det här är väldigt uppiggande, [...] man får influenser från andra.

Resp. 7: Jag har burit med mig intresset hit och här kan man ju diskutera med vänner, så på det viset ja.

De intervjuade talar också om flera tillfällen när diskussioner lett till överväganden om, eller konkreta handlingar för, att försöka påverka i olika frågor. Det har gällt till exempel åstadkommandet av ett finskspråkigt äldreboende (resp. 3, 5 & 7) eller författandet av en insändare som tar avstånd från stereotypa framställningar av finländare (resp. 1).

När det gäller den bosniska föreningen uppger alla utom en av de intervjuade att de ofta diskuterar politiska och samhällsrelaterade frågor på föreningen:

Int: Brukar du diskutera politik och andra samhällsfrågor med andra föreningsmedlemmar?

Resp. 2: Ja.

Int: Vad är det ni brukar prata om då?

Resp. 2: Problem och sånt, och hur man kan lösa det.

Int: Vad för slags problem?

Resp. 2: Mest att satsa på ungdomar och så vidare [...].

Resp. 4: Javisst.

Int: Vad är det ni brukar diskutera då?

Resp. 4: [...] [V]ilket parti som är bra för oss eller vilket parti som är mest öppet [gentemot invandare, min anm.].

Resp. 5: Javisst. [...] [V]i pratar jämt om politiska saker [...]. Valet: "Han sa så... Det är inte bra!" Vi kollar alla vad som är bra för oss. Ser dom oss som flyktingar eller vill dom bara ha våra röster just nu?

Lika många av medlemmarna uppger att de blivit mer intresserade av politik och samhällsfrågor, eller att föreningsmedlemskapet skulle ha en positiv inverkan på deras samhällsengagemang om de skulle vara mer aktivt involverade i föreningen:

Int: Känner du att ditt engagemang här på föreningen gjort dig mer intresserad av såna frågor?

Resp. 1: Ja, det tycker jag faktiskt. [...] Några partier har även varit här och pratat och [...] då blir man automatiskt mer engagerad.

Resp. 2: Jag är inte så engagerad här nu, men om jag skulle vara det, då är jag hundra på att jag skulle vara mer engagerad i politiken i det här landet [...].

Resp. 3: Men det är klart att man blir lite mer intresserad. För det är ju också: "Hur ska vi bli påverkade utav politiken?" För det är inte självklart vem som ska komma och leda [...], man vill ju inte att vem som helst skall få [makten, min anm.].

Såsom i den finska föreningen har en del av medlemmarna bosniska föreningen funderat på att agera politiskt efter att ha blivit inspirerade av diskussioner på föreningen. Vissa åtgärder har ännu inte lämnat idéstadiet, medan andra har satts i verket:

Int: Har ni känt att ni borde göra nåt konkret i nån av dom frågorna som ni har pratat om?

Resp. 1: Ja, det känns ju verkligen att man borde göra nåt, men vi vet inte riktigt hur, vi har bara pratat om det än. [...] Vi skulle vilja göra nånting genom föreningen och försöka påverka.

Resp. 4: [...] [J]ag har valt att kontakta alla partier och säga att dom när som helst kan komma till oss, snacka med folk, förklara för folk. [...] Det är jättesvårt i det nya samhället, som bjuder på en massa olika partier. Dom har olika åsikter om allt möjligt, men sitter på nåt sätt ihop perfekt ändå. Jag, som kommer från enpartisystemet, kunde inte fatta det och fortfarande är det många som inte fattat det. Det är jättesvårt att förklara för dom äldre: "Vem är Moderaterna? Vem är Folkpartiet?" för det finns inget att jämföra med.

Sammantaget utgör de båda föreningarna forum där medlemmarnas intresse för politik och samhällsfrågor kontinuerligt stimuleras via informella politiska diskussioner, vilket också hos ett flertal medlemmar väckt ett större politiskt intresse och engagemang som i vissa fall till och med omsatts i politiska handlingar.

3.3.2 Gruppmedvetenhet

Det har ovan framhållits att den finska föreningen kanaliserar medlemmarnas intressen gentemot det politiska systemet och att många av den bosniska föreningens medlemmar önskar en liknande utveckling för sin förening. Detta förutsätter en viss grad av gruppmedvetenhet, det vill säga att medlemmarna upplever att de delar politiska intressen och behov, vilket också enligt CVM kan utgöra en motiverande faktor för politiskt deltagande.

Följaktligen anser samtliga intervjuade i den finska föreningen att medlemmarna att det finns viktiga grupp-specifika frågor:

Int: Tycker du att ni i föreningen har gemensamma politiska intressen och behov med tanke på att ni har en liknande bakgrund? Vilka anser du är viktiga för merparten av medlemmarna?

Resp. 3: Den svenska politiken i allmänhet, men särskilt sverigefinskheten, vad som händer med oss, våran situation och vem det är som driver på våra intressen. Det här intresserar oss alla.

Resp. 1: Förut var ju dom här skolfrågorna viktiga [...], att våra barn skulle kunna få undervisning på finska i skolan. Vissa tycker fortfarande att våra barn skulle få större möjligheter till hemspråksundervisning.

Resp. 5: Idag är det här med äldrevården, som jag tycker är en jätteviktig och mycket diskuterad fråga [...]. [D]et språk som vi lär oss här, och sen när demensen slår till så försvinner det väldigt lätt. Så åldringarna har det värre än i helvetet för att man pratar främmande språk till dom och dom kan inte säga annat än: "Jo, Jo eller Nej, Nej".

Resp. 7: Äldrevården, utan tvekan. [...] [D]et är just finska tjänster som vi alla är intresserade av.

Det råder enighet bland medlemmarna om att finskspråkiga tjänster inom äldreomsorgen är den viktigaste dagsaktuella frågan. Några av medlemmarna blickar också bakåt till kampen för införandet av undervisning på finska inom för- och grundskolan.¹⁶ Den politiska gruppmedvetenheten är tvivelsutan stark bland finska föreningens medlemmar. En medlem är emellertid bekymrad över en sviktande politisk mobilisering inom föreningen och bland sverigefinnar i allmänhet, och

¹⁶ Sedan 1960-talets slut har sverigefinska organisationer förespråkade hemspråksundervisning i skolan och att undervisning även i andra ämnen skall kunna ske på finska. Man har varit lyckosamma då perspektivet att det är bra för minoritetsbarn att få undervisning på hemspråket fått lagstiftningsmässigt genomslag, via t.ex. lagen om hemspråksundervisning (Peura & Skutnabb, 1994:2).

poängterar gruppmedvetenhetens centrala betydelse för att svensk politik skall kunna präglas av ett minoritetsperspektiv:

Resp. 4: Jag tycker att sverigefinnarna deltar alltför lite i samhällsfrågor [...], det skulle finnas plats för många fler att vara aktiva [...]. Om människor har en stark identitet och den utgår från de egna rötterna, och om man kan utveckla den bland sina landsmän inom egna föreningar, då är man starkare i samhället. Man måste ha en stark identitet och självförtroende för att kunna få inflytande över såna frågor som rör minoriteter och invandrare, och för att få en jämlik diskussion mellan minoriteter och majoriteten. För idag är det nästan så att hela debatten om till exempel invandringspolitik sker på majoritetens villkor, istället för att vara jämlik.

Även de intervjuade ur den bosniska föreningen anser enstämmigt att medlemmarna delar politiska önskemål och behov. Däremot tycker runt hälften av respondenterna att det är svårt att precisera sakfrågor som bedöms särskilt angelägna. Andra lyfter fram konkreta exempel, såsom politiska partiers ”verkliga” attityd gentemot invandrare och avskaffandet av hinder för invandrades inträde på arbetsmarknaden:

Int: Känner du att föreningens medlemmar har gemensamma politiska intressen och behov om man tänker på att ni delar en liknande bakgrund?

Resp. 1: Det tror jag absolut.

Resp. 4: [...] [J]ag tror att vi alla har behov, men det är ett problem att dom [andra föreningsmedlemmarna, min anm.] inte har ett intresse, man måste göra nåt så att dom börjar tänka, vakna.

Int: Vad skulle det kunna va för frågor det handlar om i sådana fall?

Resp. 1: Ja, det vet jag faktiskt inte.

Resp. 4: Jo, först och främst på vilket sätt vi kan komma ut på arbetsmarknaden [...].

Resp. 5: Allt möjligt. Precis allt möjligt. [...] Om du släpper loss alla dom däruppe [föreningsmedlemmarna, min anm.] och du är politiker, jag tror att du blir bombad från varje sida. Dom frågar dig om allt. Och jag tror att dom också frågar: ”Vad är jag i dina ögon, en svartskalle eller är jag [för och efternamn, min anm.] eller är jag 22262-32?”

Liksom i den finska föreningen uttrycker en medlem oro över att många föreningsmedlemmar är mer eller mindre likgiltiga inför politiken. Det sista citatet pekar i sin tur på att samtliga frågor som rör den enskilda människan är lika viktiga för föreningens medlemmar som för alla andra samhällsmedlemmar. De gemensamma politiska behoven kan således inte begränsas till enbart invandrar- eller integrationsspecifika frågor. Gruppmedvetenheten framträder alltså tydligt även bland bosniska föreningens medlemmar, men det råder en viss osäkerhet och variation i fråga om de spörsmål som upplevs vara särskilt viktiga för de flesta. Att föreningen har en mer blandad åldersstruktur och det faktum att den politiska mobiliseringen ännu befinner sig i startgroparna utgör några plausibla förklaringar till skillnaderna i gruppmedvetenhet jämfört med den finska föreningen.

3.3.3 Politisk självtilltro

Steget ut till politiska handlingar ligger naturligtvis närmare till hands om man tror sig ha en någorlunda god förmåga och möjlighet att påverka, vilket också poängteras i CVM. Av intervjumaterialet framgår att samtliga intervjuade ur båda föreningarna tycker att det är viktigt att personligen vara med och påverka samhället. Men hur ser de egentligen på den egna förmågan och möjligheterna att utöva inflytande och upplever de att föreningsengagemanget på något sätt inverkat i det hänseendet?

Majoriteten av de intervjuade ur finska föreningen uppskattar sin förmåga och sina möjligheter att påverka till att vara jämbördig med övriga samhällsmedlemmar. En respondent (resp. 4) anser sig ha både en högre förmåga och större möjligheter att påverka eftersom han är yrkespolitiker, medan en person (resp. 2) upplever sina möjligheter som mindre på grund av sin ”invandrarbakgrund”. Alla utom en känner också att föreningsengagemanget utgör en tillgång om man vill uppnå inflytande i det svenska samhället:

Int: Tror du att ditt engagemang i föreningen på nåt sätt påverkat dina förutsättningar [förmåga och möjligheter, min anm.] att påverka samhället?

Resp. 1: Jo, jag tror det. Egentligen kanske det hade varit rätt så lätt att påverka genom föreningen, eftersom man varit i kontakt med kommunen i olika frågor. [...] [M]an har lärt sig att se på saker ur olika synvinklar och att man fått djupare kunskap om saker och ting, särskilt såna som rör invandrare och då kan man lättare bygga på sina argument.

Resp. 3: Självklart påverkar det, man lär sig att formulera, säga och kräva liksom på rätt sätt så att det inte blir några kollisioner, för det är väldigt lätt att kollidera. [...] [M]an vet lite mer om grundläggande saker.

Resp. 4: Ja, när jag var aktiv i finska föreningen som ordförande så hade det stor betydelse för att kunna påverka politiker, om man jämför med att inte vara medlem. Så att ett aktivt medlemskap i föreningslivet ger mycket bättre förutsättningar att påverka politiken, [...] det hänger på allt, att man har erfarenhet och vet hur man ska lägga fram saker.

Resp. 6: Ja, eftersom det har gjort att jag fått mer information och kunskap, så på det sättet tror jag att möjligheterna har ökat.

Medlemmarna vittnar alltså om en högre personlig förmåga att påverka som kan kopplas till medborgerlig färdighetsövning inom föreningsverksamheten och föreningens informationsförmedlande funktion i frågor rörandes invandrare i allmänhet och den egna gruppen i synnerhet. Det sistnämnda framkallar givetvis gruppmedvetenhet, som enligt det ovan konstaterade kan resultera i såväl enskilda som kollektiva politiska handlingar. Möjligheterna till inflytande ökar också till synes genom det utvidgade kontaktnätet som man som föreningsmedlem får tillgång till.

I den bosniska föreningen känner samtliga intervjuade att de har lika goda förutsättningar att påverka samhället som alla andra. Alla utom en upplever dessutom, i överensstämmelse med den finska föreningens medlemmar, att föreningserfarenheterna utgör en tillgång om man vill försöka påverka:

Int: Tror du att ditt föreningsmedlemskap och engagemang har påverkat dina förutsättningar [förmåga och möjligheter, min anm.] när det gäller att påverka samhället?

Resp. 1: Det tycker jag absolut för föreningen har så mycket kontakter också, så det kan man ju också utnyttja, kommunen och så, att man kommer in och påverkar.

Resp. 3: Ja, man är mycket starkare med en förening, tror jag, än som ensam människa. Jag tror att vi kan påverka mycket genom Bosniska föreningen.

Resp. 4: Det tror jag. [...] På ett positivt sätt. T.ex. hur jag ser min roll i allt detta och hur jag påverkar här. [...] [J]ag fått massor folk omkring mig som börjar gå åt samma håll och nu känner jag ett tryck som jag inte tror att jag kan stoppa. Jag är inte nån Djingis Khan, jag är inte nya Jesus, nej. Men folk behöver alltid ha nån som är framför.

Int: Så du känner att det är en förmåga som du skulle ha nytta av om du skulle vilja påverka nånting i samhället i övrigt, tolkar jag dig rätt?

Resp. 4: Du tolkar helt rätt. Jag menar inte bara här [på föreningen, min anm.]. Glöm dom här väggarna.

Upplevelserna kring ett ökat politisk självförtroende bland den bosniska föreningens medlemmar kan likaså associeras till en högre kapacitet inom medborgerliga färdigheter och föreningens förbindelser till andra samhällsaktörer. Fastän den bosniska föreningens funktion som informationskanal inte är lika framträdande som den finska, förefaller det rimligt att föreningen på liknande sätt kan bidra till att öka dess medlemmars politiska självtilltro via förstärkta kunskaper, inte minst med tanke på till exempel arrangerandet av infokvällar med politiska partier.

3.4 Politisk rekrytering inom föreningen

Att vara föreningsmedlem innebär som bekant att vara en del av ett socialt nätverk, varigenom man kan bli tillfrågad eller uppmanad att delta i olika sorters aktiviteter, så även politiska. En tillbakablick på de teoretiska utgångspunkterna ger vid handen att den frekventa förekomsten av politiska konversationer inom de båda föreningarna talar för att det också skulle finnas inslag av politisk rekrytering. Att föreningarna i socialkapitalistiska termer är av det mer sammanbindande slaget pekar däremot på det motsatta.¹⁷ För att utreda hur det

¹⁷ Apropå sammanbindande och överbyggande socialt kapital frågades de intervjuade om de via föreningen kommit i kontakt med andra organisationer som inte baserar sig på samma etnicitet. Bland den finska föreningens medlemmar var detta relativt sällsynt och de kontakter som knutits är främst till andra finska föreningar. Medlemmar med en större inblick i föreningens organisation nämner dock att föreningen försökt samverka med andra invandrargrupper för att aktualisera minoritetsfrågor. I den bosniska föreningen säger flertalet medlemmar att de fått goda förbindelser till personer ur andra invandrarföreningar. Några av föreningens sektioner har också fortlöpande kontakter med svenska föreningar med liknande verksamhet. För att kunna relatera det etniska föreningslivets betydelse för politisk integration till invandrade personers engagemang i det svenska föreningslivet hördes de intervjuade om de även är aktiva medlemmar i någon svensk förening och om de i sådana fall skulle vilja jämföra sina erfarenheter från de båda föreningarna (se bilaga 1). Andelen sådana personer var emellertid så liten att jämförelsen dessvärre får utebli.

egentligen ligger till ställdes frågor om föreningen, någon annan medlem eller person som man kommit i kontakt med via föreningen frågat eller uppmanat dem att delta i någon aktivitet vars syfte är att påverka samhället eller politiken. Efter en kort stunds betänketid presenterades olika handlingsalternativ som ryms inom indirekt politiskt deltagande.¹⁸

I den finska föreningen berättar alla, sånär på två medlemmar, att de fått någon form av förfrågan om att delta i politiska aktiviteter. Rekryteringsförsöken har i huvudsak gällt vädjanden från andra medlemmar om att signera diverse namninsamlingar med kommunen som adressat:

Resp. 1: [...] [N]är dom rev en rehabiliteringsavdelning på sjukhuset, och då fanns det en namnlista här om att den borde bevaras som jag skrev på.

Resp. 6: Namnlistor? Ja, det har jag skrivit på flera.

Int: Vad har det gällt för något?

Resp. 6: Det var det här med äldrehemmet, för dom ville inte genomföra det i början, så vi protesterade och skrev [till kommunen, min anm.] att vi vill att man ska fortsätta med projektet.

Utöver detta har en medlem blivit tillfrågad av föreningen att skriva ett debattinlägg till lokaltidningen, men avböjt.

Medlemmarna i den bosniska föreningen uppger ungefär i lika stor utsträckning att de blivit föremål för politisk rekrytering, men det finns en något större variation när det gäller förfrågningarnas natur:

Resp. 1: [...] [N]är Socialdemokraterna var här försökte dom rekrytera oss.

Resp. 3: Det var en kvinna [en annan medlem, min anm.] som ville att jag skulle gå med henne in i politiken. Hon sa: "Jag ska dra in dig!", men jag ville inte.

Utöver förfrågningar om att engagera sig partipolitiskt uppger två medlemmar att de demonstrerat mot kriget i Bosnien efter att ha blivit tillfrågade på föreningen, medan en medlem säger sig ha undertecknat en namninsamling riktad mot kommunen.

Båda föreningarna utgör alltså miljöer där politisk rekrytering är ganska vanligt förekommande och att det i flera fall även lett till i politiska handlingar från enskilda föreningsmedlemmar. Fastän de flesta värvningsförsök består av förfrågningar från föreningen eller andra medlemmar, händer det också att utomstående organisationer uppsöker föreningarna i detta syfte.

¹⁸ Det har bortsetts från politiska uppmaningar från medlemmar till föreningarnas ledningar, eftersom jag anser att politiskt deltagande av det slaget ingår som en del i t.ex. ordförandeskapets förpliktelser och föreningens intressekanaliserande funktion. Vidare förbises s.k. remitteringar, dvs. ekonomiska transfereringar från immigranter till ursprungslandet, då de enligt min bedömning sker "utanför" det svenska politiska rummet och därmed inte direkt kan relateras till politisk integration. De flesta av de intervjuade i den bosniska föreningen har emellertid blivit tillfrågade och även bidragit ekonomiskt till humanitärt bistånd till Bosnien-Hercegovina.

4 Resultatdiskussion

Genom att intervjua medlemmar ur en finsk och en bosnisk-hercegovinsk förening söker studien svar på frågan huruvida invandrarföreningar bidrar till dess medlemmars politiska integration och deltagande i det svenska samhället. Fastän det finns påfallande skillnader föreningarna emellan, bland annat med hänsyn till medlemmarnas immigrationserfarenheter och tid i Sverige, och det faktum att omställningen till ett liv i det svenska samhället utgör en unik upplevelse för varje invandrad individ, framträder till stor del överensstämmande huvuddrag i intervjumaterialet. Detta möjliggör skisserandet av en mer allmän bild av invandrade individers upplevelser av etniskt föreningsliv och politisk integration och deltagande i det svenska samhället.

4.1 Invandrarföreningar – en social resurs för politisk integration

En stor andel av de intervjuade ur båda föreningarna beskriver hur de genom sitt föreningsengagemang kunnat förbättra sin kommunikations- och organisationsmässiga kapacitet. Det vittnas bland annat om större självförtroende att tala inför andra, förfinad argumentationsteknik, och rutin när det gäller verksamhetsplanering och beslutsfattande – omistliga egenskaper som ökar såväl benägenheten att delta politiskt, som förutsättningarna att vinna gehör om man skulle välja att vara aktiv. Fastän övningen i medborgerliga färdigheter sker mestadels på hemspråket upplever personerna i fråga att de i stor utsträckning kan omsätta dessa lärdomar även i svenskspråkiga sammanhang. Engagemang i en invandrarförening kan via färdighetsmekanismen, som en medlem i den finska föreningen uttryckte det, utgöra ”ett steg på vägen in i aktivitet” (resp. 4) utanför den egna etniska eller nationella sfären.

Både den finska och bosniska föreningen utgör i hög grad politiskt stimulerande miljöer, som bidrar till att höja medlemmarnas politiska engagemang i det svenska samhället. Svensk politik och andra samhällsfrågor diskuteras flitigt och majoriteten av de intervjuade framhåller att föreningsmedlemskapet inneburit att de blivit mer intresserade av sådana saker. Därtill talar en del medlemmar om tillfällen då man, efter att ha blivit inspirerade på föreningen, agerat eller tänkt agera politiskt inom ramen för det svenska politiska rummet.

Även om de politiska samtalen på föreningarna inte på något sätt är begränsade till grupp-specifika teman, förefaller förekomsten av sådana frågor emellertid ha störst motiverande effekt. Den politiska gruppmedvetenheten är väldigt utbredd bland den finska föreningens medlemmar och föreningen

artikulerar också medlemmarnas gemensamma krav utåt. Även den bosniska föreningens medlemmar är gruppmedvetna, men det finns en större oklarhet och spridning kring vilka politiska frågor man anser vara viktiga för de flesta. Föreningens intressekanaliserande funktion är inte i paritet med den finska, men det är tydligt att man rör sig mot en liknande utveckling. Mot bakgrund av detta är det uppenbart att föreningarna och dess medlemmar via upprätthållandet av den egna nationella eller etniska kulturen och förmedlandet av grupp- eller invandrarrelaterade politiska önskemål, dras in i ett aktivt engagemang i det svenska politiska livet (jfr. Layton-Henry, 1999:102).

Vidare skildrar nästintill samtliga intervjuade i studien hur föreningsmedlemskapet inneburit ett lyft för den politiska självtilltron, i termer av den egna förmågan och möjligheterna att påverka det svenska samhället. Den ökade tron på den egna förmågan hänger intimt samman med förekomsten av färdighetsövning inom de båda föreningarna och en högre kunskapsnivå till följd av att föreningarna sprider en hel del information både om grupp-specifika och allmänpolitiska frågor. Tron på de egna möjligheterna till inflytande kan i sin tur relateras till den politiska gruppmedvetenheten och föreningarnas roll som intresseföreträdare, vilket en kvinna i den bosniska föreningen fångar med de följande orden: "Man är mycket starkare i en förening [...] än som ensam människa" (resp. 3).

Medlemmarna i de båda föreningarna blir även ibland föremål för politisk rekrytering från föreningen, andra medlemmar, samt andra organisationer.

De båda fallstudierna pekar tydligt på att *invandrarföreningar utgör en social resurs som underlättar invandrade individers politiska integration i det svenska samhället*. Detta sker alltså, för det första, genom att medlemmar kan öva sig i medborgerliga färdigheter, varigenom de individuella förutsättningarna för politiskt deltagande ökar. För det andra får medlemmar i invandrarföreningar politisk stimulans via informella diskussioner om politik och samhällsfrågor i allmänhet och grupp-specifika frågor i synnerhet, ofta med en tilltagande motivation att påverka politiskt som följd. Engagemang i invandrarföreningar förefaller även höja tron på den egna förmågan och möjligheterna när det gäller att påverka politiskt i det svenska samhället. För det tredje innebär medlemskap i en invandrarorganisation en något högre sannolikhet att bli föremål för politisk rekrytering.

Det är svårt att utifrån dessa två fall estimerar den faktiska effekten av etniskt föreningsliv på individers politiska deltagande. Men det är ändå konstaterbart att en stor del av de intervjuade i studien berättar om tillfällena när de deltagit i aktiviteter som avser att påverka politiken eller samhället, med en tydlig koppling till deras föreningsengagemang. Studien ger därmed stöd åt påståendet att det finns ett positivt orsakssamband mellan etniskt föreningsliv och högre nivåer politiskt deltagande bland etniska minoriteter.

Vidare kan man med utgångspunkt i fallstudierna avdramatisera "motsättningen" mellan invandrarföreningars vidmakthållande av den egna etniska eller nationella identiteten och dess roll i den samhällsövergripande integrationsprocessen. I varje fall när man ser på integration ur ett politiskt perspektiv förefaller de båda dimensionerna snarare vara ömsesidigt förstärkande. Som vi sett kan medlemskap och engagemang i en invandrarförening, på liknande

sätt som det övriga föreningslivet, bidra till att lyfta människor ur politisk passivitet till att i högre grad även själv försöka påverka samhällets utformning. Detta är en viktig lärdom att ta med sig, inte minst med tanke på att invandrade, jämfört med infödda, är alltså mindre involverade i det svenska föreningslivet. Jag väljer att sätta punkt genom att upprepa orden från en av den finska föreningens medlemmar, som utgör en god illustration av studiens huvudsakliga konklusion:

”Om människor har en stark identitet och den utgår från de egna rötterna, och om man kan utveckla den bland sina landsmän inom egna föreningar, då är man starkare [och mer delaktig, mitt tillägg] i samhället” (Resp. 4).

5 Referenser

- Adman, Per & Strömblad, Per, 2000. *Utanför Demokratien? Resurser för politisk integration*. Integrationsverkets rapportserie 2000:16. Norrköping: Integrationsverket.
- Adman, Per, 2004. *Arbetslöshet, arbetsplatsdemokrati och politiskt deltagande*. Uppsala: Statsvetenskapliga föreningen.
- Almond, Gabriel A. & Verba, Sidney, 1963. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University Press.
- Bengtsson, Bo, 2004. "Föreningsliv, makt och integration. Ett inledande perspektiv", s. 7-30 i *Föreningsliv, makt och integration*. DS 2004:49. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Berger, Maria, Galonska, Christian & Koopmans, Ruud, 2004. "Integration by a Detour? Ethnic Communities and Social Capital in Berlin", *Journal of Ethnic and Migration Studie.*, Vol. 30 Nr. 3, s. 491-507, 2004.
- Borevi, Karin, 2004. "Den svenska diskursen om staten, integrationen och föreningslivet", s. 31-64 i *Föreningsliv, makt och integration*. DS 2004:49. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Brady, Henry E., 1999. "Political Participation", s. 737-801 i Robinson, John P.; Shaver, Phillip R. & Wrightsman Lawrence S. (red.) *Measures of Political Attitudes*. San Diego: Academic Press.
- Bäck, Henry, 1999. "Invandrarnas deltagande i det politiska livet" s. 33-47 i *Invandrarskap och medborgarskap*. SOU 1999:8. Stockholm: Fakta info direkt.
- Bäck, Henry & Soininen, Maritta, 1996. *Invandrarna, demokratin och samhället: om invandrarnas politiska deltagande i dagens Sverige*. Göteborg: Förvaltningshögskolan.
- Dahlstedt, Inge, 2003. "Invandrarorganisationer i Sverige", s. 27-94 i Mikkelsen, Flemming (red.), *Invadrerorganisationer i Norden*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Demokratiutredningen, 2000. "Medborgarnas deltagande, inflytande och delaktighet", s. 210-235 i *En uthållig demokrati! Politik för folkstyrelse på 2000-talet*. SOU 2000:1. Stockholm: Fakta info direkt.
- De Tocqueville, Alexis 2000 [1835]. *Democracy in America*. New York: Bantam Books.
- Diaz, Jose Alberto, 1997. *Primärintegration och bidragsberoende. Studie av integration och tidigt bidragsberoende inom det kommunala flyktingmottagandet*. Stockholm: Statens invandrarverk.
- Edwards, Bob & Foely, Michael, 1999. "Is it Time to Disinvest in Social Capital?", *Journal of Public Policy*. Vol. 19, Nr. 2, s. 141-173, 1999.

- Edwards, Bob & Foley, Michael, 1998. "Civil Society and Social Capital Beyond Putnam", *The American Behavioural Scientist*. Vol 42, Nr. 1 s. 124-139, 1998.
- Esaiasson, Peter, Giljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wägnerud, Lena, 2003. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Fennema, Meindert & Tillie, Jean, 1999. "Political Participation and Political Trust in Amsterdam. Civic Communities and Ethnic Networks", *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Vol. 25, Nr. 4, s. 703-726, 1999.
- Fennema, Meindert & Tillie, Jean, 2001. "Civic Community, Political Participation and Political Trust of Ethnic Groups", *Connections*. Vol. 24, Nr. 1, s. 26-41, 2001.
- Granovetter, Mark S., 1973. "The Strength of Weak Ties", *American Journal of Sociology*. Vol. 78, Nr. 6, s. 1360-1380, 1973.
- Gustafson, Åsa, 2004. *Sköra livsmönster. Om integrations- och normaliseringsprocesser bland bosniska flyktingar*. Umeå: Umeå Universitet.
- Hadenius, Axel 1999. "Medborgarskap, social kontext och institutioner: perspektiv på svensk demokrati" s. 61-80 i Amnå, Erik (red.) *Civilsamhället*. SOU 1999:84. Stockholm: Fakta info direkt.
- Hosseini-Kaladjahi, Hassan, 1997. *Iranians in Sweden: Economic, Cultural and Social Integration*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Jaakkola, Magdalena, 1989. *Den etniska mobiliseringen av sverigefinnarna*. Stockholm: Ceifo.
- Jacobs, Dirk & Jean, Tillie, 2004. "Introduction: Social Capital and Political Integration of Migrants". *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Vol. 30 Nr. 3, s. 419-427, 2004.
- Jacobs, Dirk, Phalet, Karen & Swyngedouw, Marc, 2004. "Associational Membership and Political Involvement Among Ethnic Minority Groups in Brussels", *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Vol. 30 Nr. 3, s. 543-559, 2004.
- King, Gary, Keohane, Robert & Verba, Sidney, 1994. *Designing Social Inquiry. Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton: Princeton University Press.
- Kvale, Steinar, 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Layton-Henry, Zig, 1990. "Immigrant Associations" s. 94-112 i Layton-Henry, Zig (red.) *The Political Rights of Migrant Workers in Western Europe*. London: Sage Publications.
- Levi, Margaret, 1996. "Social and unsocial capital", *Politics and Society*. March 1996.
- Marshall, Thomas Humphrey, 1950. "Citizenship and social class" i Marshall, Thomas Humphrey (red.) *Citizenship and class and other essays*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mikkelsen, Flemming, 2003. "Invandrerorganisationer i et integrationsperspektiv", s. 11-24, i Mikkelsen, Flemming (red.) *Invandrerorganisationer i Norden*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

- Myrberg, Gunnar, 2004. "Föreningsliv och politiskt deltagande" s. 197-239 i *Föreningsliv, makt och integration*. DS 2004:49. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Petersson, Bo, 2003. "Intervjubaserade studier av kollektiva identiteter", s. 35-52 i Petersson, Bo & Robertsson, Alexa (red.) *Identitetsstudier i praktiken*. Malmö: Liber.
- Petersson, Olof, Westholm, Anders & Blomberg, Göran, 1989. *Medborgarnas makt*. Stockholm: Carlssons förlag.
- Peura, Markku & Skutnabb-Kangas, Tove, 1994. *Man kan väl vara tvåländare också... Sverigefinnarnas väg från tystnad till kamp*. Stockholm: Sverigefinländarnas arkiv.
- Putnam, Robert D., 1993. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. New Jersey: Princeton University Press.
- Putnam, Robert D., 2001. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. London: Simon & Schuster.
- Rex, John & Drury, Beatrice, 1994. *Ethnic Mobilisation in a Multi-Cultural Europe*, Aldershot: Avebury.
- Rothstein, Bo, 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Stolle, Dietlind & Rochon, Thomas R., 2001. "Are All Associations Alike? Member Diversity, Associational Type, and the Creation of Social Capital", s. 143-156 i Edwards, Bob; Foley, Michael W. & Diani, Mario (red.) *Beyond Tocqueville: Civil Society and the Social Capital Debate in Comparative Perspective*. New England: Tufts University Press.
- Teorell, Jan, 2000. "A Resource Model of Social Capital: Networks, Recruitment and Political Participation in Sweden", Paper presented at workshop: *Voluntary Associations, Social Capital and Interest Mediation*, ECPR Joint Sessions, Copenhagen, Denmark, April 15-19 2000.
- Teorell, Jan, 2003. "Linking Social Capital to Political Participation: Voluntary Associations and Networks of Recruitment in Sweden", *Scandinavian Political Studies*, Vol. 26, Nr. 1, s. 49-66, 2003.
- Togeby, Lise, 2004. "It Depends...How Organisational Participation Affects Political Participation and Social Trust Among Second-Generation Immigrants in Denmark". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 30 Nr. 3, s. 509-528, 2004.
- Odmalm, Pontus, 2004. "Invandrarföreningar som intressekanaler: möjligheter och hinder på lokal nivå" s. 99-127 i *Föreningsliv, makt och integration*. DS 2004:49. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Verba, Sidney & Nie, Norman H., 1972. *Participation in America*. New York: Harper Row.
- Verba, Sidney, Schlozman, Kay & Brady, Henry E., 1995. *Voice and Equality. Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Westin, Charles, 1999. *Mångfald, integration, rasism och andra ord. Ett lexikon över begrepp inom IMER – Internationell Migration och Etniska relationer*. Stockholm: Ceifo.

Zetterberg, Pär, 2004. "Vägen in? Om etniska föreningar som "skolor i demokrati" s. 231-260 i *Föreningsliv, makt och integration*. DS 2004:49. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Bilaga 1. Intervjuguide

Inledning till intervjun

- Kort presentation av ämnet för studien.
- Förfrågan om intervjun får användas i forskningssyfte och anonymitetsförsäkran.

Inledande frågor

- Kan du beskriva föreningens huvudsakliga verksamhet?
- På vilket sätt är du själv involverad i föreningens organisation och verksamhet?
- Upplever du att föreningen strävar efter att påverka politiken eller samhället på något sätt?
-

Medborgerliga färdigheter

<p><i>Forskningsfråga:</i> I vilken mån får medlemmar i etniska föreningar tillfälle att öva medborgerliga färdigheter i termer av organisations- och kommunikationsförmåga?</p>
--

Kommunikationsförmåga

- Hur ofta får du möjlighet att hålla anföranden eller skriva texter inom föreningen? Vilka slags anföranden eller texter brukar det handla om?
- I vilken utsträckning använder du ditt modersmål respektive svenskan inom föreningens verksamhet?
- Kan du ge exempel på i vilka situationer du använder dig av de olika språken?
- Känner du att du på något sätt blivit bättre på att uttrycka dig genom att tala och skriva sedan du gått med i föreningen?
- Har det påverkat din förmåga när det gäller modersmålet, svenskan, båda språken eller inget av dem?
- Har du på något sätt haft nytta av dessa kunskaper utanför denna förening? Kan du ge exempel på några sådana situationer?

Organisationsförmåga

- Hur ofta får du möjlighet att vara med och planera inför möten, fatta beslut eller sitta ordförande på möten?
- Känner du att du sedan du på något sätt utvecklat din förmåga att delta i mötesverksamhet och beslutsfattande sedan du gått med i föreningen?

- Har du på något sätt haft nytta av dessa erfarenheter utanför föreningslivet? Kan du ge exempel på några sådana situationer?
- Har du inom föreningsverksamheten haft kontakter med andra föreningar eller myndigheter? Vilka erfarenheter har du fått av dessa?

Politisk stimulans

Forskningsfråga: I vilken mån stimulerar medlemskap i en etnisk förening individers politiska engagemang i termer av intresse för politik, gruppmedvetenhet och politisk självtilltro?

Intresse för politik och samhällsfrågor, samt inställning till politiskt deltagande

- Hur pass intresserad är du av politik och olika samhällsfrågor i allmänhet?
- Är du mer intresserad av frågor som rör det svenska samhället eller hemlandets affärer eller lika intresserad av de båda?
- Tycker du att det är viktigt att personligen vara med och påverka samhället?

Informella politiska diskussioner

- Brukar du diskutera politik eller andra samhällsfrågor med andra medlemmar i föreningen? Vad är det ni brukar diskutera?
- Har det någon gång förekommit politiska frågor på föreningens möten?
- Känner du att ditt engagemang i föreningen på något sätt gjort att du blivit mer intresserad av politik och samhällsfrågor?
- Har du någon gång känt att du borde göra något konkret för att påverka en viss fråga efter att ha blivit inspirerad av andra medlemmar eller personer du träffat genom föreningens verksamhet?

Gruppmedvetenhet

- Anser du att föreningens medlemmar har likartade politiska intressen och behov? Vilka frågor skulle du anse vara viktiga för merparten av föreningens medlemmar?
- Har ni någon gång känt att ni borde agera tillsammans för att påverka politiken i en viss riktning?

Politisk självtilltro

- Vad tycker du om din förmåga jämfört med andra personer i samhället att påverka samhället genom att till exempel få politiker att ta hänsyn till dina krav? Tror du att du har likvärdiga möjligheter eller bättre eller sämre möjligheter än andra?
- Upplever du att dina erfarenheter av föreningens verksamhet på något sätt påverkat din förmåga eller dina möjligheter i dessa avseenden?

Politisk rekrytering

Forskningsfråga: I vilken mån blir medlemmar i etniska föreningar föremål för politiska rekryteringsförsök?

- Har föreningen, någon annan medlem eller person som du kommit kontakt med via föreningen, någon gång uppmanat dig att delta i någon aktivitet vars syfte är att påverka samhället?
 - (a) Partiaktiviteter: medlemskap, mötesdeltagande, aktivt arbete eller förtroendeuppdrag.
 - (b) Kontakter: försök att påverka via kontakter med politiker, annan förening eller organisation eller massmedia.
 - (c) Manifestationer: försök att påverka via demonstration, namninsamling, penninginsamling eller bojkott.

Politiskt deltagande

Forskningsfråga: I vilken mån deltar medlemmar i etniska föreningar politiskt och hur inverkar medlemskapet på beslutet att delta eller att inte delta i sådana aktiviteter?

- Har du under din tid som medlem i föreningen deltagit i en aktivitet vars syfte är att påverka samhället? (se alternativ ovan)
- Tror du att ditt engagemang i föreningen på något sätt inverkat på ditt beslut att delta eller att inte delta i politiska aktiviteter? På vilket sätt?

Överbryggande socialt kapital

Forskningsfrågor: I vilken utsträckning har medlemmar i etniska föreningar kontakter med andra organisationer som inte baserar sig på samma etnicitet? Vilka skillnader och likheter finns det med avseende på övning i medborgerliga färdigheter, inverkan på politiskt engagemang och politisk rekrytering mellan etniska och andra föreningar?

- Har du genom föreningen kommit i kontakt med andra organisationer?
- Är du eller har du varit aktiv medlem i andra föreningar där även "svenskar" är aktiva? Kan du beskriva föreningens verksamhet och det hur du själv varit involverad?
- Kan du jämföra dina erfarenheter (gällandes övning i medborgerliga färdigheter; inverkan på politiskt engagemang; samt politisk rekrytering) i den föreningen med det du upplevt inom denna förening.

Avslutning

- Har du någonting att tillägga eller vill du ändra någonting som du sagt under intervjuens gång?
- Vill du ställa några frågor om studien?
- En något utförligare beskrivning av studiens syfte om så önskas.

Bilaga 2. Respondenter

Finska föreningen 2006-08-12

1. *Kön:* Man
Född: 1940-talet
Invandrad: 1960-talet
Medlemsår: ca. 30 år
Föreningsengagemang:
F.d. ordförande, f.d.
sekreterare,
medlemstidnings-
ansvarig och
aktivitetsdeltagare.
2. *Kön:* Man
Född: 1950-talet
Invandrad: 1970-talet
Medlemsår: ca. 20 år
Föreningsengagemang:
sektionsansvarig och
aktivitetsdeltagare.
3. *Kön:* Man
Född: 1930-talet
Invandrad: 1940-talet
Medlemsår: 4 år
Föreningsengagemang:
Aktivitetsdeltagare.
4. *Kön:* Man
Född: 1940-talet
Invandrad: 1970-talet
Medlemsår: ca. 35 år
5. *Kön:* Man
Födelseår: 1930-talet
Invandrad: 1960-talet
Medlemsår: ca. 20 år
Föreningsengagemang:
Aktivitetsdeltagare.
6. *Kön:* Kvinna
Födelseår: 1930-talet
Invandrad: 1960-talet
Medlemsår: ca. 30 år
Föreningsengagemang:
F.d. styrelseledamot,
sektionsansvarig och
aktivitetsdeltagare.
7. *Kön:* Kvinna
Födelseår: 1930-talet
Invandrad: 1950-talet
Medlemsår: ca. 35 år
Föreningsengagemang:
Sektionsansvarig och
aktivitetsdeltagare.

Bosnisk-Hercegovinska föreningen 2006-08-25/28

1. *Kön:* Kvinna
Född: 1980-talet
Invandrad: 1990-talet
Medlemsår: 13 år
Föreningsengagemang:
Sektionsansvarig och
aktivitetsdeltagare.
2. *Kön:* Man
Född: 1970-talet
Invandrad: 1990-talet
Medlemsår: ca. 10 år
Föreningsengagemang:
Aktivitetsdeltagare
3. *Kön:* Kvinna
Född: 1960-talet
Invandrad: 1990-talet
Medlemsår: 1 år
(formellt)
4. *Kön:* Kvinna
Född: 1950-talet
Invandrad: 1990-talet
Medlemsår: 13 år
Föreningsengagemang:
Vice ordförande och
aktivitetsdeltagare.
5. *Kön:* Man
Född: 1950-talet
Invandrad: 1990-talet
Medlemsår: 8 år
Föreningsengagemang:
Styrelseledamot,
sektionsansvarig och
aktivitetsdeltagare.